

Bosna i Hercegovina

Босна и Херцеговина



**Sud Bosne i Hercegovine**  
**Суд Босна и Херцеговина**

---

**Predmet br.: S1 1 K 017982 15 Kri**

**Datum objavljivanja: 25.05.2015. godine**

**Datum pismenog otpravka: 15.07.2015. godine**

---

**Predsjednik Vijeća sudija: Jasmina Kosović**

**Član sudija: Darko Samardžić**

**Član sudija: Davorin Jukić**

**PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE**

**Protiv**

**Zaim Laličić**

---

**PRESUDA**

---

**Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:**

**Vladimir Simović**

**Branilac optuženog:**

**Sabina Mehić**

Sud Bosne i Hercegovine, Sarajevo, ul. Kraljice Jelene br. 88

Telefon: 033 707 100; Fax: 033 707 155

<b>IZREKA .....</b>	<b>3</b>
<b>I. OBRAZLOŽENJE .....</b>	<b>6</b>
1. PROVEDENI DOKAZI .....	6
2. Završne riječi.....	7
3. PROCESNE ODLUKE .....	12
<b>II. STANDARDI OCJENE I OPŠTA OCJENA DOKAZA .....</b>	<b>15</b>
<b>A. ZAKON KOJI SE PRIMJENJUJE</b>	18
<b>B. BITNA OBILJEŽJA KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA IZ     ČLANA 142. KZSFRJ-A</b>	21
1. Uvod.....	21
i. Kršenje pravila međunarodnog prava.....	22
<b>III. TAČKA 1 I 2 IZREKE PRESUDE.....</b>	<b>38</b>
A. NEČOVJEČNO POSTUPANJE I SILOVANJE ZAŠTIĆENE SVJEDOKINJE SM	38
B. NEČOVJEČNO POSTUPANJE PREMA OŠTEĆENOM RADOVANU DUBLJEVIĆU	55
<b>IV. ODGOVORNOST.....</b>	<b>59</b>
<b>V. KAZNA.....</b>	<b>61</b>
<b>A. ZAKLJUČAK</b>	63
<b>I. ODLUKA O TROŠKOVIMA I IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU.....</b>	<b>63</b>

**Broj: S1 1 K 017982 15 Kri**  
**Sarajevo, 25.05.2015. godine**

## **U IME BOSNE I HERCEGOVINE!**

Sud Bosne i Hercegovine, u Vijeću sastavljenom od sudija, Jasmina Kosović kao predsjednik vijeća, Darko Samardžić i Davorin Jukić kao članovi, uz učešće pravnog savjetnika - asistenta Tanje Curović u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Zaima Laličića, zbog krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, (u daljem tekstu KZ BiH) u vezi sa članom 180. stav 1., KZ BiH, postupajući po optužnici Tužilaštva Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu Tužilaštvo BiH) broj T 20 0 KTRZ 009741 14 od 26.12.2014. godine, izmjenjenoj 07.04.2015. godine, nakon održanog usmenog glavnog pretresa, na kojem je javnost bila djelimično isključena u prisustvu tužioca Tužilaštva BiH Vladimira Simovića, optuženog Zaima Laličić i njegovog branioca Sabine Mehić nakon tajnog vijećanja i glasanja, Vijeće je donijelo, a predsjednik vijeća dana 25.05.2015. godine, javno objavio, sljedeću:

## **P R E S U D U**

**Optuženi Zaim Laličić**, sin Hake i majke Emine, rođene Bektešević, rođen 20.09.1959. godine u mjestu Savino Selo, opština ....., stalno nastanjen u ....., opština ....., ulica ..... br....., JMB: ....., po nacionalnosti ....., državljanin ..... i ....., oženjen, otac troje djece, od koje je jedno maloljetno, po zanimanju konobar, nezaposlen, lošeg imovnog stanja, vojsku služio 1982/1983 godine, neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak,

## KRIV JE

### Što je,

Za vrijeme ratnog stanja u Bosni i Hercegovini i oružanog sukoba između Armije RBiH i Vojske Srpske Republike BiH, na području opštine Ilidža, kao pripadnik VJ 5063 Prvog Korpusa Armije BiH u svojstvu stražara u zatočeničkom objektu koji se nalazio u podrumu nedovršene stambene zgrade u tadašnjoj ulici Alekse Bojovića Brke u Hrasnici, opština Ilidža, kršeći odredbe člana 3. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata od 12. avgusta 1949. godine, tako što je:

1. Neutvrđenog dana u zimu 1992/1993. godine, iz zatočeničke prostorije koja se nalazila u podrumu nedovršene stambene zgrade u tadašnjoj ulici Alekse Bojovića Brke, u Hrasnici, opština Ilidža, izveo zatočenu S. M. i odveo je u drugu prostoriju koja se nalazila u podrumu istog zatočeničkog objekta, a nakon što ju je uveo u tu prostoriju, okrenuo se prema njoj, ošamario je dva puta, počupao je za kosu, te zatim sa vitrine, koja se nalazila u istoj prostoriji, uzeo palicu i udario njom dva puta snažno po leđima u predjelu bubrega S. M., što joj je stvorilo tjelesne bolove, a nakon toga joj zaprijetio da "za to niko ne smije znati, jer joj je tu dijete," misleći na njenog malodobnog sina M. M. koji je, takođe, bio zatočen u drugoj prostoriji u istom podrumu, prouzrokujući joj time ozbiljan strah za vlastiti i život njenog djeteta.

2. U periodu od novembra 1992. godine do aprila 1993. godine, koristeći stanje ozbiljnog straha kod zatočene S.M. za vlastiti život i život njenog zatočenog djeteta kojem je doprinio radnjama opisanim u tački 1., iz zatočeničke ćelije koja se nalazila u podrumu nedovršene stambene zgrade u tadašnjoj ulici Alekse Bojovića Brke, u Hrasnici, opština Ilidža, približno deset puta izvodio S.M. i odvodio je niz hodnik podruma istog zatočeničkog objekta u improvizovano nedovršeno kupatilo, u kojem se nalazila kada za kupanje, nakon čega ju je svaki put upotrebom fizičke sile naginjao nad kadu, svlačio joj odjeću i silovao je, što je ista svaki put i bila prinuđena trpiti zbog

straha za vlastiti život i život njenog zatočenog djeteta, a zatim je vraćao u zatočeničku ćeliju;

3. U toku 1993. godine, prilikom odvođenja zatočenika iz zatočeničkog objekta koji se nalazio u podrumu nedovršene stambene zgrade u tadašnjoj ulici Alekse Bojovića Brke, u Hrasnici na obavljanje prinudnih radova na raznim lokalitetima, pretežno na lokalitetu Butmira, tokom obavljanja samih radova od strane zatočenika, kao i u toku vraćanja zatočenika nakon prinudnih radova u navedeni zatočenički objekat, udarcima rukama i nogama tukao zatočenog Radovana Dubljevića po glavi i leđima nanoseći mu tjelesne i duševne bolove,

čime je počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije SFRJ<sup>1</sup> u vezi sa članom 11. stav 1., istog Zakona.

Stoga ga Vijeće Suda BiH primjenom člana 285. ZKP BiH, te primjenom člana 38. i 41., KZ SFRJ-a.

## **OSUĐUJE**

### **NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 9 (DEVET) GODINA**

\*\*\*

---

<sup>1</sup>Uredba sa zakonskom snagom od 11.04.1991. godine, o preuzimanju Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije kojom se Krivični Zakon SFRJ ("Službeni list SFRJ", br. 44/76, 36/77, 56/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90 i 45/90), preuzima kao republički zakon;

Optuženi se u smislu člana 188. stav 4. ZKP BiH oslobađa obaveze da naknadi troškove krivičnog postupka i paušala koji u cijelini padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

\*\*\*

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH oštećena S. M i Radovan Dubljević sa imovinsko pravnim zahtjevom upućuju se na parnični postupak.

## **I. OBRAZLOŽENJE**

1. Optužnicom Tužilaštva BiH broj T 20 0 KTRZ 0009741 14 od 26.12.2014. godine, optuženom Zaimu Laličiću radnjama opisanim u tačkama 1. i 3. optužnice na teret je stavljeno izvršenje krivičnog djela iz člana 173. stav 1. tačka c) KZ BiH nečovječno postupanje, a tačkom 2., silovanje iz tačke e) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. istog zakona.

2. Sudija za prethodno saslušanje je dana 06.01.2015. godine potvrdio optužnicu, a optuženi Zaim Laličić se dana 02.02.2015. godine izjasnio da nije kriv za krivično djelo koje mu se stavlja na teret.

3. Glavni pretres je počeo 25.02.2015. godine.

4. Dana 07.04.2015. godine Tužilaštvo BiH dostavilo je izmjenjenu optužnicu, kojom su učinjene korekcije u pogledu činjeničnog sadržaja iste, pri tom ne dirajući u pravnu kvalifikaciju koja je ostala ista kao u prvobitnoj optužnici od 26.12.2014. godine

### **1. PROVEDENI DOKAZI**

#### **(a) TUŽILAŠTVO BiH**

5. U toku dokaznog postupka, Tužilaštvo BiH je izvelo dokaz saslušanjem sljedećih svjedoka: M. M., Savo Pejić, Radovan Dubljević, Branka Gatarić i zaštićenog svjedoka SM.

6. Spisak materijalnih dokaza koje je tužilac prezentirao i uveo u spis dati su u prilogu presude i čine njen sastavni dio.

#### **(b) ODBRANA**

7. U toku dokaznog postupka odbrana je izvela dokaz saslušanjem svjedoka: Seada Čorbe, Seada Tekača i zaštićenog svjedoka O1.

8. Odbrana materijalne dokaze nije ulagala.

### **2. Završne riječi**

#### **(a) Završne riječi Tužilaštva BiH**

U završnim riječima Tužilaštvo BiH se osvrnulo na tok krivičnog postupka, provedene dokaze pojedinačno, navodeći da dokazi u ukupnosti predstavljaju nesporne činjenice da je optuženi Laličić Zaim počinio krivična djela kako je to navedeno u optužnici. Prema Tužilaštvu, nesumnjivo je dokazano postojanje oružanog sukoba na području BiH, konkretno na području opštine Ilidža i to između Armije RBiH i VRS, da krivičnopravne radnje za koje se optuženi tereti predstavljaju teške povrede Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. avgusta 1949. godine, da su oštećena lica u ovom predmetu bili civili i tako potpadali pod zaštitu predmetne konvencije. Krivična djela su počinjena u zatočeničkom objektu koji se nalazio u podrumu nedovršene stambene zgrade u ulici Aleksa Bojovića Brke u Hrasnici, kao i tokom odvođenja i dovođenja zatočenika sa obavljanja prinudnih radova, te i prilikom obavljanja samih radova na raznim lokalitetima, a pretežno na lokalitetu Butmira. Optuženi Laličić krivična djela je počinio kao pripadnik strane u sukobu, odnosno kao pripadnik Armije RBiH, a počinjene radnje nisu opravdane vojnom nuždom, te u konačnici dokazano je da je

optuženi počinio krivična djela koja mu se stavljaju na teret. Postojanje oružanog sukoba Tužilaštvo BiH je dokazivalo uloženom materijalnom dokumentacijom, iskazima svjedoka, ukazujući da ni odbrana nije osporavala postojanje oružanog sukoba na području BiH i opštine Ilidža. Optužbe se zasnivaju na članu 173. KZ BiH u vezi sa zajedničkim članom 3. Ženevskih konvencija koji je dio međunarodnog običajnog prava, te je Tužilaštvo BiH stava da izvršenje krivičnog djela koje se optuženom stavlja na teret nedvojbeno predstavlja ozbiljno kršenje međunarodnog prava. U vrijeme izvršenja krivičnog djela oštećena lica S.M. i Radovan Dubljević su bili civili, nisu bili naoružani niti uniformisani, niti su na bilo koji način učestvovali u neprijateljskim dejstvima, tako da njihov status kao lica zaštićenih međunarodnim pravom nije ni sporan.

Status optuženog Zaima Laličića kao vojnog lica, odnosno kao stražara u zatočeničkom objektu koji se nalazio u podrumu nedovršene stambene zgrade u ulici Alekse Bojovića Brke, Tužilaštvo smatra nespornim a što je potvrđeno i dokazano materijalnom dokumentacijom, te iskazima svjedoka odbrane koji su prilikom ispitivanja potvrdili da je optuženi obavljao dužnost stražara kao pripadnik Armije RBiH u zatočeničkom objektu u Hrasnici. U pogledu identiteta optuženog Tužilaštvo takođe smatra dokazanim i nespornim da se radi o istom Zaimu Laličiću kojeg je svjedokinja SM poznavala od prije rata, a prepoznala ga je i na osnovu fotografija.

Osvrćući se na dokazni postupak u ovom predmetu, Tužilaštvo cijeni da je provedenim dokazima materijalne prirode i iskazima svjedoka datim na glavnom pretresu, dokazalo da je optuženi kao pripadnik vojske Armije RBiH, odnosno, kao stražar u zatočeničkom objektu počinio krivična djela koja su mu stavljena na teret, a pobliže opisana u tačkama 1 do 3 izmijenjene optužnice Tužilaštva BiH.

Također, Tužilaštvo je dalo osvrt na dokaze provedene od strane odbrane optuženog Laličića navodeći kako je odbrana pokušala prikazati zatočenički objekat kao uređeni sistem u kojem stražarima nije bila ostavljena mogućnost da počine bilo što protivno pravilima humanitarnog prava. Tužilaštvo ističe da je teza odbrane o zatočeničkom objektu kao uređenom sistemu opovrgnuta unakrsnim ispitivanjem svjedoka odbrane od strane Tužilaštva, te da su svjedoci odbrane potvrdili da su se premlaćivanja i

maltretiranja događala, i da su prošla nekažnjeno, odnosno nije postojala disciplinska niti krivična odgovornost počinitelja, niti su oštećeni imali to kome prijaviti. U pogledu razlike u iskazima svjedoka odbrane, odnosno svjedoka O1 koja na glavnom pretresu nije potvrdila svoj raniji iskaz, Tužilaštvo ukazuje da ista i danas živi u Hrasnici, te da je u dobrim odnosima sa optuženim, ali i sa ostalim licima koja su radila na osiguranju zatočeničkog objekta.

Na kraju izlaganja završnih riječi Tužilaštvo zaključuje da je kroz postupak dokazano da je optuženi Zaim Laličić počinio krivična djela kako je to navedeno u optužnici, odnosno kako je svojim radnjama ostvario sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH, te zatražilo da Sud optuženog oglasi krivim i izrekne mu odgovarajuću krivičnu sankciju. U pogledu olakšavajućih okolnosti istaknuto je korektno držanje optuženog kroz krivični postupak, dok u pogledu otežavajućih okolnosti Tužilaštvo naglašava upornost i bezobzirnost optuženog prilikom počinjenja krivičnog djela, te njegovo držanje prema optuženoj nakon počinjenja djela.

#### **(b) Završene riječi odbrane**

Stav je odbrane da Tužilaštvo BiH nije dokazalo postojanje elemenata krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva u odnosu na optužnicu u cjelosti, niti je u odnosu na pojedine tačke optužnice dokazalo obilježja djela, pogotovo silovanja, što u svojoj ukupnosti znači da nije dokazano da je optuženi počinio krivično djelo za koje se optužnicom tereti.

Da bi se u predmetima ratnih zločina donijela presuda, postojanje oružanog sukoba se mora dokazati, a ne samo podrazumjevati, a to je tužilac u ovom predmetu propustio učiniti. U toku dokaznog postupka Tužilaštvo BiH nije preduzelo ni jednu radnju u cilju dokazivanja oružanog sukoba, iako se u optužnici poziva na njegovo postojanje. Mada se gotovo sva vijeća Suda BiH vezano za dokazivanje oružanog sukoba pozivaju na stav MKSJ u predmetu Kunarac i dr., odbrana napominje da je i u tom predmetu

Tužilaštvo preduzelo radnje dokazivanja postojanja oružanog sukoba na teritorijama opština Gacko i Kalinovik, a u odnosu na opštinu Foča. Materijalna dokumentacija uložena od strane optužbe (dokazi od 7-11), na koje odbrana nije imala formalne prigovore, dokazuje da je na teritoriji BiH bilo ratno stanje, ali ne govori ništa o oružanom sukobu na teritoriji Hrasnice. Ovi materijalni dokazi su trebali biti dovedeni u vezu sa iskazima svjedoka i drugim dokazima u postupku, te bi se tek onda mogao izvesti zaključak o postojanju oružanog sukoba na teritoriji opštine Hrasnica. Takođe, odbrana ističe da nije osporavala postojanje oružanog sukoba samo iz razloga jer ga Tužilaštvo nije ni dokazivalo, a teret dokazivanja stoji na strani optužbe.

U nastavku završnih riječi odbrana se bavila pojedinačno svakom tačkom optužnice.

Vezano za tačku 1. optužnice odbrana smatra da Tužilaštvo nije dokazalo radnje iz iste, te je tužilac u izmjenjenoj optužnici samo prepisao ono što je svjedokinja SM rekla tokom saslušanja pred sudećim vijećem. Niti jedan svjedok nije potvrdio navode svjedokinje SM, a tužilac je smatrao da je dovoljan iskaz oštećene, koji u suštini predstavlja ponovljene navode optužnice. Ukoliko se cijela tačka optužnice bazirala samo na iskazu oštećene, odbrana smatra da je tužilac trebao detaljnije pristupiti njenom ispitivanju i eventualno provesti vještačenje njenog psihičkog stanja. Odbrana ukazuje na činjenicu da je oštećena i ranije davala izjave, međutim, okolnosti iz tačke 1. optužnice pominje tek 2014.godine neposredno pred podizanje optužnice. S druge strane svjedok Tekić Sead, svjedok koji je raspoređen i najduže bio stražar, navodi da u pritvorskim prostorijama nisu nikada imali bejzbol palicu za koju oštećena tvrdi da ju je optuženi njom udario, na način kako je to opisano u tački 1. optužnice. Odbrana je sve svjedoke ispitivala na ove okolnosti i svi su izjavljivali da niko od njih ništa nije čuo i uprkos izjavi oštećene da nije reagovala zbog straha, odbrana ostaje pri tvrdnji da je vrisak prirodna čovjekova reakcija na bol i da je neko morao čuti. Prostorije u kojima se sve ovo navodno događalo su male i moralo se čuti sve što se događalo. Svjedokinja O1 je rekla da joj SM nikad nije rekla da joj je optuženi Laličić prijetio, što odbrana takođe smatra nevjerovatnim, kao i da nikad nije vidjela da se SM vratila u ćeliju uznemirena i uplakana. Ukoliko je SM trpila jake bolove nije ih mogla prikriti i osoba koja sa njom dijeli ćeliju je morala primjetiti da se nešto događa. Odbrana napominje da nije dovoljno da je sud stekao uvjerenje da određene činjenice stoje, kako u odnosu na ovu

tačku, tako i u odnosu na druge tačke, to uvjerenje se mora zasnivati na savjesnoj ocjeni svakog dokaza pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima.

U odnosu na tačku 2. optužnice, odbrana je isticala da tužilac nije dokazao prije svega elemente krivičnog djela silovanje koje osim KZ BiH zahtijeva i sudska praksa ovog suda preuzeta odMKSJ. Prema odbrani, ne samo da nije dokazao da se čin silovanja desio na desetine puta, nego, tužilac nije dokazao da se desio ijedan takav čin. Oštećene SM u odnosu na ovu tačku optužnice nije opisala djelo, a što je morala, odnosno, prema odbrani tužilac je morao voditi svjedoka da opiše sve detalje silovanja, ne samo u odnosu na jedan put kad se to navodno desilo, već svaki put od tih navodnih desetine puta, pozivajući se na iskaz oštećene od 09.03.2015. godine iz kojeg to neproizilazi. Prema odbrani svjedokinja nije imala medicinske dokumentacije, nije izvršeno njeno vještačenje kao žrtve silovanja, o silovanju nije govorila dvadest dvije godine, a što su sve okolnosti koje pored iskaza drugih svjedoka koji nisu potvrdili da je ista silovana od strane optuženog, u sumnju dovode njen iskaz da se silovanje desilo. Osim toga odbrana je ukazivala na ponašanje oštećene tokom saslušanja koja nije bila uvjerljiva, bila je drska, a njen iskaz nije potkrijepljen, ni prosječno detaljan, podsjećajući na iskaz svjedokinje Branke Gatarić koja je posvjedočila kako joj je svjedokinja SM pričala da je silovana, što je nasuprot tome, SM osporavala, tvrdeći da nikada nikome nije rekla da je silovao Laličić na koji način je osporen jedan iskaz svjedoka Tužilaštva iskazom drugog svjedoka Tužilaštva.

U odnosu na tačku 3. optužnice, odbrana tvrdi da Tužilaštvo BiH nije dokazalo niti jedan činjenični navod ove tačke. Prema odbrani tužilac je kao i kod prve tačke optužnice samo prepisao ono što je oštećeni izjavio bez da je to dokazivao. Svjedok oštećeni Radovan Dubljević je govorio o drugim ljudima koji su ga tukli i premlaćivanjima koja djela nemaju veze sa optuženim. Spomenuo je optuženog tako što je rekao da ga je jednom udario šakom i jednom nogom, pri tom rekavši da ga sada ne bi mogao prepoznati. Tužilac nije izveo nijednog svjedoka koji je bio na radovima, a bilo je više ljudi i oni su danas živi, da potvrde ono što je svjedok Dubljević govorio, pa čak i za dva udarca koje je oštećeni spomenuo. Tužilac je kao dokaze unio nalaze koji se odnose na oštećenog, međutim, kao i kod tačke 1. optužnice tužilac nije izveo vještaka na te okolnosti, a nalazi sami po sebi ne znače ništa.

Zbog svega iznesenog, imajući u vidu princip *in dubio pro reo* odbrana smatra da tužilac nije dokazao navode iz optužnice i predlaže sudu da donese oslobađajuću presudu, odnosno, optuženog oslobodi od optužbe u odnosu na sve tačke optužnice.

### **3. PROCESNE ODLUKE**

#### **(a) Odluke o isključenju javnosti**

9. Vijeće je po službenoj dužnosti isključilo javnost sa pojedinih dijelova glavnog pretresa primjenom člana 237. ZKP BiH koji propisuje da "*Odluku o isključenju javnosti donosi sudija, odnosno vijeće iješerjem kcje mora biti obrazloženo i javno objavjeno.*"

10. Isključenju javnosti opravdavali su razlozi zaštite interesa svjedoka kako zahtjeva član 235. ZKP BiH, a uslijedili su u nastavcima glavnog pretresa koji su održani u dane 09.03.2015 godine i 07.04.2015. godine.

11. Odluku o isključenju javnosti Vijeće je donosilo radi odlučivanja o određivanju mjera zaštite za svjedoke SM i O1.

12. U konkretnim slučajevima radilo se o kratkotrajnom isključenju javnosti tokom kojeg su Tužilaštvo BiH, odbrana i svjedoci iznosili razloge zbog kojih traže mjere zaštite.

13. U svim navedenim slučajevima, imajući u vidu da uvijek nije moguće predvidjeti i potpuno kontrolisati dinamiku izjašnjenja o pravnim i činjeničnim pitanjima čiji sadržaj bi dospijećem u javnost mogao izazvati štetne posljedice po prava i interese zaštićenih svjedoka i na taj način imati negativnog uticaja na tok postupka, Vijeće je odlučilo da isključi javnost sa dijelova glavnog pretresa prilikom rasprave o pitanjima koji se tiču mjera zaštite u skladu sa datim okolnostima. Svaki put nakon što bi bila uključena, Vijeće je upoznalo javnost sa razlozima isključenja i donesenim odlukama.

**(b) Odluke o mjerama zaštite za svjedoke**

14. Na dijelovima nastavaka glavnog pretresa zatvorenim za javnost, koji su održani u dane 09.03.2015. godine i 07.04.2015. godine, Tužilaštvo BiH<sup>2</sup> i odbrana<sup>3</sup> su u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka (u daljem tekstu Zakon o zaštiti svjedoka), zatražili određivanje mjera zaštite prema svjedocima SM i O1.

15. Nakon izjašnjenja svjedoka SM i O1, Vijeće je u skladu sa odredbama člana 3, 4 i 13. Zakona o zaštiti svjedoka, istima odredilo navedene pseudonime, te za svjedoka SM zabranilo objavljivanje slike sa njegovim likom i video zapisa sa suđenja na kojem je svjedočio.

16. Dakle, u situacijama kada je našlo opravdanim, Vijeće je donijelo odluku o određivanju mjera zaštite za svjedoke SM i O1 kojima se osigurava neotkrivanje njihovog identiteta i interesa. Vijeće je u svakom od navednih slučajeva, uzimajući u obzir opravdane razloge koje su svjedoci navodili, te njihove osobenosti,<sup>4</sup> status koji imaju u konkretnom predmetu, odredilo mjere zaštite, pri tom poštujući cilj i svrhu tih mjera i ujedno prava optuženog.

**(c) Odluka po prigovorima na dokaze Tužilaštva BiH**

17. Odbrana je prigovarala uvrštavanju u dokazni materijal Zapisnika o ispitivanju Zaima Laličića u svojstvu ostumnjičenog,<sup>5</sup> ističući da se tada branio šutnjom, te da

---

<sup>2</sup> Tužilaštvo BiH je zatražilo određivanje mjera zaštite za svjedokinju SM;

<sup>3</sup> Odbrana je zatražila određivanje mjera zaštite za svjedokinju O1;

<sup>4</sup> Svjedokinja SM je direktna žrtva inkriminirajućih radnji;

<sup>5</sup> Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Zaima Laličića, Tužilaštvo BiH, broj: T 20 0 KTRZ 0003259 06 od 08.12.2014. godine, uložen u spis 16.03.2015. godine kao dokument Tužilaštva TD-25

optuženi tokom glavnog pretresa nije saslušavan niti mu je ovaj zapisnik predočavan. Vijeće je prihvatilo obrazloženje koje je na navedeni prigovor dalo Tužilaštvo BiH da je zapisnik uložen kako bi se vidjelo da je tužilac proveo procesnu radnju saslušanja osumnjičenog, nalazeći da ulaganje istoga nije u suprotnosti sa odredbom člana 274. stav 3) ZKP BiH, te da ni Tužilaštvo navedenom zapisniku ne daje dokaznu vrijednosti, s obzirom da se optuženi prilikom saslušanja branio šutnjom.

18. Pod brojem TD-24,<sup>6</sup>Tužilaštvo BiH je u sudski spis uvrstilo Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija sa foto albumom, na kojem je oštećena SM vršila prepoznavanje optuženog Zaima Laličića.

19. Tužilac predmetni zapisnik radi potvrde izvršenog prepoznavanja tokom istrage i autentičnosti potpisa tokom direktnog ispitivanja svjedokinje SM istoj nije predočavao. Nakon što je odbrana završila unakrsno ispitivanje svjedokinje, tužilac je u okviru dodatnih pitanja predložio uvrštavanje u dokazni materijal i zapisnika o prepoznavanju lica na osnovu fotografija.

20. Međutim, kako je tužilac propustio da tokom direktnog ispitivanja svjedokinji SM predoči predmetni zapisnik, a prepoznavanje optuženog nije bilo predmetom unakrsnog ispitivanja odbrane, Vijeće nije dozvolilo naknadno uvođenje zapisnika u dokazni materijal, nego ga je uvrstilo u spis kao dokument.

21. Na dokumenta u sudskom spisu označenom brojem TD-22,<sup>7</sup> odbrana je isticala prigovore zakonitosti navodeći da službene zabilješke i izvještaji o razgovoru sa građanima ne mogu predstavljati dokaz u krivičnom postupku. Razmatrajući predmetni prigovor, Vijeće je imalo u vidu da zabilješke, informacije i izvještaji, nisu u sudski spis

---

<sup>6</sup> Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija, sa foto albumom, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTARZ 0009107 14 od 26.08.2014.godine uložen u spis 16.03.2015. godine kao dokument Tužilaštva TD-24

<sup>7</sup> Republika Srpska, Vojska Republike Srpske, 2. Sarajevska l.p.br., Organ bezbjednosti - Službena zabilješka Organa bezbjednosti sačinjena poslije obavljenog razgovora sa grupom zatvorenika Hrasničkog zatvora koji su razmjenjeni dana 31.05.1993. godine na Sarajevskom aerodromu;Ministarstvo za unutrašnje poslove RS- CSB Sarajevo – Sektor SNB, Sarajevo, Inf. str. pov. broj: 123/92 od 07.12.1992. godine - Saznanja SNB o položaju Srba i aktuelnim prilikama na području tzv. muslimanske opštine Iliđža; OBS RS broj: 610-0105/03 od 26.05.2003. godine, Izvještaj o razgovoru sa građaninom Ministarstvo za unutrašnje poslove Republike Srpske, Služba nacionalne bezbjednosti, Odjeljenje Iliđža pov. broj: 1090/92 od 20.11.1992. godine, Službena zabilješka;

uvedeni putem njihovih autora koji bi potvrdili autentičnost i sadržaj istih, a na koji način bi bilo moguće provjeriti zakonitost predmetnih dokumenata i njihovu autentičnost. Iz navedenih razloga Vijeće je navedena pismena u spisu zadržalo kao dokumenta, ne prihvatajući ih kao dokaze u smislu odredaba ZKP BiH.

## II. STANDARDI OCJENE I OPŠTA OCJENA DOKAZA

22. Osnovna obaveza Vijeća u pogledu svih dokaza propisana je članom 281. stav 2. ZKP-a BiH u kojem se navodi: *“Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana.”*

23. Sudska praksa je za osuđujuću presudu definisala standard *“dokaza van razumne sumnje.”* Prema opšteprihvaćenom stanovištu, dokazi van razumne sumnje su dokazi na osnovu kojih se pouzdano može zaključiti da postoji veći stepen vjerovatnoće da je optuženi počinio krivično djelo.

24. Sud je razmatrao i cijenio sve izvedene dokaze, ali će se u presudi osvrnati samo na one dokaze koji su relevantni za donošenje odluke, te obrazlagati i iznositi zaključke samo o činjenicama koje su od suštinske važnosti za odluku.

25. Sud podsjeća da član 15. ZKP BiH predviđa princip slobodne ocjene dokaza, koga ograničava jedino princip zakonitosti dokaza, što znači da je ocjena dokaza oslobođena formalnih pravnih pravila koja bi *a priori* određivala vrijednost pojedinih dokaza. Uspostavljajući ovaj princip, zakonodavac je dao neophodnu slobodu sudskoj vlasti i pokazao povjerenje u prosudbenu moć sudija.

Član 10. ZKP BiH (zakonitost dokaza) predviđa da:

*“Sud ne može zasnovati svjku odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je*

*Bosna i Hercegovina ratifikovala, niti na dokazima kcji su pribavljani bitnim povredama ovog zakona.“*

26. Osim što iskaz svjedoka treba biti dat iskreno, neophodno je i da je iskaz pouzdan. Imajući to na umu, Vijeće je tokom cijelog postupka bilo svjesno da je u iskazima o činjenicama koje su se dogodile puno godina ranije, prisutna nesigurnost usljed nestalnosti ljudske percepcije u odnosu na traumatične događaje i sjećanja na te događaje. Prilikom ocjene iskaza svjedoka koji su svjedočili u predmetnom postupku, Vijeće je posebno cijeno njihovo držanje, ponašanje i karakter, razmotrivši u odnosu na njih i druge dokaze i okolnosti u vezi sa ovim predmetom.

27. Nedosljednosti u iskazu svjedoka ne znače same po sebi da sudsko vijeće koje postupa razložno to svjedočenje mora odbaciti kao nepouzdan.<sup>8</sup> Slično tome, faktori kao što su vremenski razmak između događaja i svjedočenja, mogući uticaj trećih lica, nepodudarnosti, ili stresne okolnosti u vrijeme događaja ne isključuju automatski mogućnost da se Vijeće osloni na takav iskaz. Međutim, trebalo bi da prilikom ocjenjivanja i odmjeravanja težine dokaza pretresno Vijeće vodi računa i takve faktore uzme u obzir.<sup>9</sup>

28. Vezano za posredne dokaze (dokaze iz druge ruke), Vijeće ističe da su u praksi ovog suda takvi dokazi prihvatljivi. Naravno, dokazna vrijednost takvih dokaza zavisi od konteksta i karaktera predmetnog iskaza, kao i od toga da li je taj iskaz potkrijepljen i drugim dokazima. Osim toga, vijeće podsjeća da je Sud slobodan u ocjeni dokaza (u skladu sa članom 15. ZKP BiH).

29. Vijeće je imalo u vidu i praksu Evropskog Suda za ljudska prava<sup>10</sup> prema kojoj se Sud, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, ne mora detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku.

30. Ne postoji zakonska obaveza da se u presudi izlože svi pojedini dokazi. Zakonska obaveza je razmatranje svih iznesenih dokaza prilikom donošenja odluke.

---

<sup>8</sup> Drugostepena presuda u predmetu *Čelebić*, par. 485 i 496 – 498;

<sup>9</sup> Predmet *Kupreškić i dr.*, br. IT-95-15-A, Presuda žalbenog vijeća od 23.10.2001. godine, strana 12, par 31;

<sup>10</sup> Predmet Evropskog suda za ljudska prava *Garcia Ruiz v. Spain*, No. 30544/96, 21.01.1999. godine;

Bilo bi nesvrishodno nametati bilo kojem sudećem Vijeću obavezu da svaki pojedinačni dokaz, dakle, svako svjedočenje i svaki materijalni dokaz koji su izneseni tokom glavnog pretresa, pojedinačno obrazlaže u presudi.

31. Žalbeno vijeće u predmetu *Kvočka* podsjeća na to da je stvar diskrecione ocjene pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti. Što se tiče zaključaka o činjenicama, pretresno Vijeće je dužno da izvede samo one zaključke o činjenicama koji su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po određenoj tački optužnice. Nije nužno osvrutati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisu.<sup>11</sup>

32. Isti stav je iznesen od strane Žalbenog vijeća MKSJ i u predmetu *Mucić i dr.*: „Pretresno vijeće nije dužno da u svojoj presudi iznosi i opravdava svoje nalaze u vezi sa svime što je izneseno tokom suđenja“<sup>12</sup>

33. Žalbeno Vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima puno diskreciono pravo da odmjeri koju će težinu i vjerodostojnost pripisati iskazu nekog svjedoka.<sup>13</sup> Pritom pretresno vijeće mora uzimati u obzir relevantne faktore u zavisnosti od konkretnog slučaja, uključujući i ponašanje svjedoka u sudnici, njegovu ulogu u datim događajima, uvjerljivost i jasnoću njegovog iskaza, pitanja da li ima protivrječnosti ili nedosljednosti u njegovim uzastopnim izjavama ili između njegovog svjedočenja i drugih dokaza, ranije primjere lažnog svjedočenja, motivaciju za davanje lažnog iskaza, te odgovore tog svjedoka tokom unakrsnog ispitivanja.<sup>14</sup>

34. U ovome predmetu, Sud je cijenio dokaze u skladu sa odredbama ZKP BiH, prevashodno primjenjujući pretpostavku nevinosti iz člana 3. ZKP BiH, koja otjelovljuje opšti princip prava prema kojem je na Tužilaštvu teret utvrđivanja krivice optuženog, koje to mora uraditi van razumne sumnje.

35. Vijeće je u skladu sa iznesenim stavovima i zakonskom regulativom, presudu zasnovao na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnom pretresu, savjesno

---

<sup>11</sup> Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 23-25;

<sup>12</sup> *Mucić i dr.*, Presuda Žalbenog vijeća, 20. februara 2001. godine, par. 498

<sup>13</sup> Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par.194, Međunarodni krivični sud za Ruandu;

<sup>14</sup> Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i dr.*, par 194;

ocjenjujući svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene dokaza izvelo zaključak da je optuženi počinio djela opisana u tačkama 1-3 izreke presude, osuđujući ga na kaznu zatvora u trajanju od 9 (devet) godina.

#### **A. ZAKON KOJI SE PRIMJENJUJE**

36. Vijeće je razmotrilo pitanje primjenjivog materijalnog prava na konkretan slučaj. Iz optužnice Tužilaštva BiH proizilazi da su inkriminisana djela počinjena 1992. i 1993. godine, te kada je je na snazi bio KZ SFRJ koji je preuzet na osnovu Zakona o primjeni Krivičnog zakona Republike Bosne i Hercegovine i Krivičnog zakona SFRJ.<sup>15</sup>

37. U pogledu primjene materijalnog zakona i pravne kvalifikacije djela, Vijeće je imalo u vidu načela propisana članovima 3. i 4. KZ BiH, članom 7. stav 1. EKLJP, članom 15. stav 1. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP) i člana 24. stav 2. Rimskog statuta Stalnog Međunarodnog suda (Rimski statut), te je primjenom odredbi navedenih članova utvrdilo da je optuženi počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ, u vezi sa članom 11., istog zakona, na način kako je to propisano navedenim zakonom.

Član 3. KZ BiH propisuje načelo zakonitosti, kao jedno od osnovnih načela krivičnog postupka, koje glasi:

*“1. Krivična djela i krivičnopravne sankcije propisuju se samo zakonom.*

*2. Nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna.”*

---

<sup>15</sup> Skupština SFRJ je Krivični zakon Bosne i Hercegovine usvojila na sjednici Saveznog vijeća održanoj dana 28. septembra 1976. godine i objavila ga u Službenom listu SFRJ broj 44 od 08. oktobra 1976. godine. Nakon proglašenja nezavisnosti BiH, KZ SFRJ je na osnovu Uredbe sa zakonskom snagom od 22. maja 1992. godine sa svim izmjenama i dopunama kao zakon Republike Bosne i Hercegovine, a stupio je na snagu danom objavljivanja;

Dalje, članom 4. KZ BiH propisan je princip vremenskog važenja krivičnog zakona, koji glasi:

*„1. Na učinitelja krivičnog djela primjenjuje se zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela.*

*2. Ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmjeni zakon, primjenit će se zakon koji je blaži za učinioca.“*

Slično navedenim odredbama, član 7. stav 1. EKLJP propisuje:

*“Niko se ne može smatrati krivim za krivično djelo izvršeno činjenjem ili nečinjenjem koje, u vrijeme kad je djelo izvršeno, nije predstavljalo krivično djelo po unutrašnjem ili međunarodnom pravu. Isto tako, ne može se izreći strožja kazna od one koja je bila propisana u vrijeme kad je krivično djelo izvršeno.“*

Član 15. stav 1. MPGPP propisuje:

*„Niko se ne smije osuditi za činjenje ili nečinjenje koje nije ni po domaćem ni po međunarodnom pravu bilo krivično djelo u doba izvršenja. Isto tako se ne može odrediti teža kazna od one koja je bila primjenjiva u vrijeme kada je krivično djelo izvršeno. Ako poslije izvršenja djela zakon odredi blažu kaznu, izvršilac će se koristiti tom blagodat.“*

Dok član 24. stav 2. Rimskog statuta glasi:

*“Ako se prije donošenja pravosnažne odluke u određenom slučaju promjeni zakon kojeg treba primjeniti, Sud će primjeniti odredbu koja je povoljnija za osobu protiv koje se vodi istraga, kazneni progon ili se treba izreći presuda.“*

38. Iz navedenih odredbi proizilazi da se u pravilu, na učinioca krivičnog djela prvenstveno primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja djela (*tempus regit actum*).

39. Od ovog principa moguće je odstupiti jedino u interesu optuženog, odnosno, jedino ukoliko se nakon izvršenja djela zakon izmijenio na način da je izmjenjeni zakon blaži za učinitelja. Pitanje koji je zakon blaži za učinitelja rješava se *in concreto*, odnosno upoređivanjem starog i novog ili novih zakona u odnosu na svaki konkretni slučaj, jer isti zakon može biti povoljniji u jednom slučaju, a nepovoljniji u drugom, u zavisnosti od toga za koje djelo se optuženi tereti, te kakve su odredbe o krivici ili kažnjavanju za to djelo. Pri tome je potrebno utvrditi sve okolnosti koje mogu biti relevantne za navedenu ocjenu, pa shodno tome izvršiti procjenu, primjena kojeg zakona bi predstavljala istinski povoljniji ishod za učinioca, koji zakon daje veću mogućnost za povoljniju odluku u konkretnom slučaju (načelo konkretnosti).<sup>16</sup>

40. Dalje, Vijeće je kod ocjene da li retroaktivna primjena KZ BiH na predmete ratnih zločina sama po sebi predstavlja povredu člana 7. Konvencije, u paragrafu 65. imalo u vidu stav Evropskog suda u odluci u predmetu *Maktouf i Darjanović* protiv Bosne i Hercegovine koji glasi<sup>17</sup>

*„Na početku, Sud želi podcrtati da njegovu zadaća nije da razmotri in abstracto da li je retroaktivna primjena Zakona iz 2003. godine na predmete ratnih zločina sama po sebi nekompatibilna sa članom 7. Konvencije. Ovo pitanje se mora ocjenjivati za svaki predmet pojedinačno, uzimajući u obzir konkretne okolnosti svakog predmeta i, posebice da li su domaći sudovi primijenili zakon čije su odredbe najpovoljnije za optuženog (vidi Scopola, koji se citira u gornjem tekstu, § 109).”*

41. Promatrajući raspone predviđenih kazni, evidentno je, da je prema KZ SFRJ-a, za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva kao zakonski minimum propisana kazna zatvora u trajanju od pet godina uz mogućnost ublažavanja kazne do jedne godine, do je KZ BiH kao zakonski minimum propisao kaznu zatvora u trajanju od 10 (deset) godina uz mogućnost ublažavanja do pet godina.

---

<sup>16</sup> Komentari krivičnih zakona BiH, Vijeće Europe 2003. godina, stranica 66;

<sup>17</sup> Presuda od 18. jula 2013. godine, aplikacije br. 2312/08 i 34179/08;

42. Upoređujući odredbe oba zakona, jasno je da KZ SFRJ-a predviđa blaže kažnjavanje, pa je stoga primjena ovog zakona od koristi počiniocu, pri čemu izrečena vrsta i visina kazne zatvora u trajanju od 9 (devet) godina prema optuženom, srazmjerna učinjenom djelu i posljedicama, a istovremeno prema optuženom obezbjeđuje adekvatno i pravično kažnjavanje za počinjene zločine.

43. Imajući u vidu navedeno, Vijeće je in concreto, nalazeći da je to u interesu i od koristi optuženom našlo da je odgovarajuće primjeniti odredbe Krivičnog zakona SFRJ-a.

**B. BITNA OBILJEŽJA KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA IZ ČLANA 142. KZSFRJ-A**

**1. Uvod**

44. Izmjenjenom optužnicom Tužilaštva BiH, optuženom Zaimu Laličiću stavljeno je na teret da je učestvovao u silovanju i nečovječnim postupcima kao krivičnom djelu Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke a) i c), KZ BiH, a kojim radnjama je prekršio i odredbe člana 3., stav 1. tačke a) i c) Ženevske konvencije o zaštiti građanskih osoba od 12.08.1948. godine. Optuženi se tereti prema doktrini individualne krivične odgovornosti iz člana 180. stav 1. KZ BiH.

45. Kao što je već navedeno, Vijeće nije prihvatilo pravnu kvalifikaciju iz optužnice, već je optuženog našlo odgovornim u skladu sa odedbom člana 142. KZ SFRJ-a.

46. Članom 142. stav 1. propisano je:

*„Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se izvrši napad na civilno stanovništvo, naseje, pojedina civilna lica ili lica onesposobljena za borbu, kcji je imao za posjedicu smrt, tešku ijelesnu povredu ili teško narušavarje zdravlja ljudi; napad bez izbora cijja kcjim se pogađa civilno*

*stanovništvo; da se prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, [...], nanošerja velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja; [...], nečovječna postupanja, [...], prisiljava na prostituciju ili silovanja ili izvrši neko od navedenih djela;*

*kaznit će se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.“*

47. Iz citirane zakonske definicije proizilaze slijedeći opšti elementi krivičnog djela (*chapeau*) Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, a koje je bilo potrebno utvrditi:

- Djelo počinioca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava, na način da je počinjenje djela usmjereno protiv civilnog stanovništva, dakle osoba koje ne učestvuju u oružanom sukobu ili su položile oružje ili su onesposobljene za borbu, i koje su zaštićene odredbama Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12.08.1949. godine;
- Kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije;
- Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom;
- Počinilac mora narediti ili počiniti djelo.

48. Kako iz sadržaja citirane odredbe zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija proizilazi zadatak vijeću da u cilju utvrđivanja postojanja ovog prvog *chapou elementa*, kao preduslova za postojanje samog krivičnog djela koje se optuženom stavlja na teret, na prvom mjestu neophodno je bilo utvrditi da li su njegove radnje bile usmjerene prema, u skladu sa odredbom zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, zaštićenoj kategoriji stanovništva- civilima, a potom i da li je optuženi svojim radnjama postupio protivno obavezi čovječnog postupanja kako to nalaže odredba zajedničkog člana 3., odnosno da li je svojim radnjama prekršio odredbe zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija.

i. **Kršenje pravila međunarodnog prava**

49. Optužnicom Tužilaštva BiH, optuženom je stavljeno na teret da je postupao suprotno članu 3., stav 1. tačke c) Ženevske konvencije<sup>18</sup> o zaštiti civilnih osoba u vrijeme rata od 12.08.1949. godine.

50. Pravila sadržana u zajedničkom članu 3. Ženevskih konvencija smatraju se običajnim pravom i predstavljaju minimalni standard od kojeg zaraćene strane nikada ne smiju odstupati i koji su dužne poštovati.

51. Član 142. stav 1. KZ BiH propisuje da optuženi mora postupati protivno „pravilima međunarodnog prava.“ Pravila međunarodnog prava definisana su članom 2. tačka b) Dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12.8.1949. godine i činepravila koja se primjenjuju u oružanim sukobima, pravila sadržana u međunarodnim sporazumima u kojima učestvuju strane u sukobu, te i principi i pravila međunarodnog prava koja su opštepriznata.<sup>19</sup> Isti član propisuje da su povrede ovih pravila počinjene od strane svakoga ko naredi ili počini ova djela.

52. Cijeneći inkriminaciju navedenu u optužnici, Vijeće zaključuje da su povrede pravila međunarodnog humanitarnog prava sadržane u zajedničkom članu 3.<sup>20</sup> te da su stoga ove odredbe međunarodnog humanitarnog prava primjenjive na ovaj predmet u mjeri u kojoj zadovoljavaju uvjete iz člana 142. stav 1. KZ BiH i pravila međunarodnog prava primjenjiva na nemeđunarodne oružane sukobe.

Zajednički član 3. Ženevskih konvencija propisuje:

"U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba, a koji izbije na teritoriji jedne od visokih strana ugovornica, svaka od strana u sukobu biće dužna da primjenjuje bar sljedeće odredbe: (1) **Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usljed bolesti, rana, lišenja slobode ili bilo kojeg drugog razloga, postupat će se, u svakoj prilici, čovječno bez ikakvog**

---

<sup>18</sup> U daljem tekstu Ženevske konvencije;

<sup>19</sup> Dopunski protokol I;

<sup>20</sup> Zajednički član 3. Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine;

nepovoljnog razlikovanja utemeljenog na rasi, boji kože, vjeroispovijesti ili uvjerenju, spolu, rođenju ili imovinskom stanju ili bilo kojem drugom sličnom mjerilu.

*U tu svrhu zabranjeni su i ostaju zabranjeni, u svako doba i na svakom mjestu, sljedeći postupci prema gore navedenim osobama:*

**a) ugrožavanje života i fizičkog integriteta, posebno sve vrste ubistava, sakaćenja, okrutnih postupaka i mučenja;**

*b) uzimanje talaca;*

**c) povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci;**

*d) izricanje kazni i izvršavanje pogubljenja bez prethodne presude izrečene pred redovno ustanovljenim sudom i popraćenog svim sudskim garancijama koje civilizovani narodi priznaju za neophodne.*

*(2) Ranjenici i bolesnici biće prihvaćeni i njegovani.*

*Svaka nepristrasna humanitarna organizacija, kao što je Međunarodni komitet Crvenog križa, može zaraćenim stranama ponuditi svoje usluge.*

*Zaraćene će strane nastojati da posebnim sporazumima osnaže sve odredbe ili dio ostalih odredaba ove Konvencije.*

*Primjena prethodnih odredaba ne uiječe na pravni položaj zaraćenih strana.“*

*Međunarodno humanitarno pravo primjenjuje se od početka takvih oružanih sukoba sve do posljednjeg prestanka neprijateljstva“.<sup>21</sup>*

53. Vijeće zaključuje, a o čemu će detaljnije obrazloženje biti dato u predstojećem tekstu, da je u periodu obuhvaćenom izmjenjenom optužnicom na području BiH,

---

<sup>21</sup> Žalbeno vijeće MKSJ-a *Tadić*, Odluka o nadležnosti, tačka 70;

odnosno opštine Iližda postojao oružani sukob. Vijeće podsjeća da su pravila međunarodnog humanitarnog prava, tj. zajednički član 3., bila primjenjiva na teritoriji Bosne i Hercegovine tokom 1992/1993godine.<sup>22</sup>

54. Optuženom se na teret stavlja silovanje i nečovječno postupanje prema civilima, koje predstavlja zabranjeno ponašanje prema međunarodnom humanitarnom pravu i isto je sadržano u relevantnoj odredbi zajedničkog člana 3., *pod nazivom „okrutno postupanje, povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredjivi i ponižavajući postupci.“*

55. Na kraju, u pogledu psihičkog stanja, dovoljno je da je osoba postupala suprotno ovim normama, pri čemu nije potrebno da ista posjeduje znanje o postojanju ovih normi, niti je neophodno da osoba ima sposobnost da definiše pravne kvalifikacije krivičnog djela koje je počinila, nego samo da je svjesna da su njene radnje i namjere kriminalne.

56. Međutim, kod osobe mora postojati specifični *mens rea* koji je primjenjiv na krivično djelo za koje se tereti kako bi bila proglašena krivom, bilo da se proglasi krivom kao počinitelj ili kao naredbodavac.

57. Kako bi se utvrdilo da su u konkretnom predmetu povrijeđena pravila međunarodnog prava, neophodno je utvrditi da je radnja bila usmjerena protiv zaštićene kategorije osoba.

58. Vijeće podsjeća da je u slučajevima kada su zločini kažnjivi po članu 142., . KZ BiH na osnovu zajedničkog člana 3. nepohodno da žrtve navodne povrede pravila međunarodnog prava nisu neposredno učestovale u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usljed bolesti, rana, lišenja slobode ili iz bilo kojeg drugog razloga.

---

<sup>22</sup> Ratifikovana od strane SFRJ dana 11.6.1989. Vidi Deklaraciju o otcjepljenju Bosne i Hercegovine od 31.12.1992. godine u kojoj se navodi da je postala strana potpisnica Ženevskih konvencija i Dopunskih protokola od dana proglašenja nezavisnosti, tj. 6.3.1992. godine;

**(i) Kršenje mora biti učinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije**

59. Vijeće smatra da: „*oružani sukob postoji svuda gdje se pribjeglo oružancj sili između država ili produženom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države*“.<sup>23</sup>

60. Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 20.06.1992. godine, donijelo je Odluku o proglašenju ratnog stanja,<sup>24</sup> na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine koje je trajalo sve do 20.06.1995. godine, kada je Predsjedništvo donijelo odluku o ukidanju ratnog stanja.<sup>25</sup>

61. Donošenjem Uredbe sa zakonskom snagom, formirane su oružane snage Republike BiH koju čini Armija RBiH. Pored Armije oružane snage čine i policija i naoružani sastavi koji se stavljaju pod jedinstvenu komadu oružanih snaga Republike.<sup>26</sup>

62. Odluka o formiranju vojske Srpske Republike BiH (SRBiH) objavljena je u Službenom glasniku srpskog naroda u BiH broj 6. od 12-17.maja 1992.godine,<sup>27</sup> a general –potpukovnik Ratko Mladić, dana 16.06.1992. godine donio je naređenje o formiranju i ustrojavanju Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine, u kojem se pod brojem 2.3 naređuje formiranje Sarajevsko–Romanijskog korpusa, između ostalih i za teritoriju Sarajeva.<sup>28</sup>

63. Iz navedene materijalne dokumentacije prozilazi da je u periodu od juna mjeseca 1992. godine, pa do juna mjeseca 1995. godine, na teritoriji BiH postojalo ratno stanje. Također, evidentno je da nakon pravnog proglašenja ratnog stanja uslijedilo

---

<sup>23</sup> Tadić, Odluka o nadležnosti, tačka 70.; Vidi presudu žalbenog vijeća, Kordića i Čerkeza, IT-95-14/2-A, presuda od 17.12.2004, paragraf 341;

<sup>24</sup> Dokaz Tužilaštva BiH br. T-7;

<sup>25</sup> Dokaz Tužilaštva BiH br. T-11;

<sup>26</sup> Dokaz Tužilaštva BiH broj T-8, - Uredba sa zakonskom snagom koju je donijelo Predsjedništvo RBiH, objavljena u Sužbenom listu od 20. Maja 1992. godine;

<sup>27</sup> Dokaz Tužilaštva BiH br. T-9;

<sup>28</sup> Naređenje broj str.pov.br.30/18-17 od 16.06.1992. godine, dokaz Tužilaštva BiH T-10;

formiranje vojnih jedinica dvije sukobljene strane i to na jednoj oružanih snaga ARBIH, a na drugoj strani Vojske Srpske Republike BiH, u okviru koje je formiran Sarajevsko Romanijski korpus za teritoriju grada Sarajeva.

64. Svaki rat podrazumijeva oružani sukob, dok se za svaki oružani sukob ne može reći da je rat. Zvaničnom proglašenju ratnog stanja na teritoriji jedne države mora prethoditi faktičko postojanje oružnog sukoba.<sup>29</sup>

65. Osim navedenih materijalnih dokaza, iskazi svjedoka su govorili o faktičkom stanju i dešavanjima na teritoriji sarajevske opštine Ilidža. Svjedokinja SM je izjavila, gdje je živjela do rata, te da je sredinom 1992. godine, kako kaže, iz razloga što je ..... lišena slobode i zatvorena, kratko u Dom kulture u Hrasnici, a potom u školu Aleksa Šantić u Hrasnici. Prema njenom kazivanju, zatvorena je među prvima, a potom je dovedena Brigita Papučić koja joj je rekla da je i cijela njena porodica pritvorena. U školi ostaje dva, tri mjeseca, odakle su pritvoreni prebačeni u garaže između dva nebodera u Hrasnici. S jedne strane garaže bila je upravnikova kancelarija, a s druge strane ćelije gdje su bili zatvoreni muškarci i žene. Ne sjeća se tačnog broja zatvorenika, ali zna da ih je bilo puno. S njom su bile žene, desetak njih. Njen sin, MM, koji je tada imao petnaest godina, također je bio u istom zatvoru u prostoriji za muškarce. Puštali su je po sat vremena da ga vidi.

66. Svi zatvorenici su bili srpske nacionalnosti i nisu mogli napuštati garaže. Životni uslovi su bili teški, nuždu su vršili u kantu u istoj prostoriji gdje su jeli i spavali.

67. Isto tako je i svjedok Radovan Dubljević opisao svoje lišenje slobode te zatvaranje u podrumskim prostorijama nedovršene stambene zgrade u Hrasnici.

68. U isto vrijeme kada Dubljević i svjedokinja SM, prema sopstvenom kazivanju, zatvoren je i svjedok Savo Pejić, kao i svjedokinja O1 koja je od strane četvorice vojnih policajaca dana 08.08.1992. godine lišena slobode-izvedena je iz svog stana i odvedena u podrumске prostorije zgrade u Hrasnici, nakon čega se neko uselio u njen

---

<sup>29</sup> Stav ovog Vijeća iznesen je i u prvostepenoj presudi Zimir Kovačević od 21.05.2014. godine, paragraf 110;

stan. Prema njenom kazivanju u vrijeme kad i svjedokinja SM, uhapšeni su Ratko Bokun, Simo Bošković, Milka Vuković, Dušan Medić i Ratko.

69. Da je bilo lišavanja slobode i zatvaranja stanovnika srpske nacionalnosti potvrdio je i svjedok Sead Čorbo, govoreći da je u vrijeme 1993/94 godine, živio u Sokolović Koloniji u stanu Marka Hrnjeza koji je bio zatvoren u podrumskim prostorijama gdje je ovaj svjedok bio stražar.

70. Inače, Sead Čorbo obavljao je funkciju stražara, u podrumskim prostorijama nedovršene stambene zgrade u Hrasnici od decembra 1992. godine, pa do septembra - oktobra 1993. godine. Prema njegovim riječima, po dolasku, tu je bilo oko dvadesetak zatvorenika muškaraca srpske nacionalnosti, te sedam, osam žena.

71. Svjedok odbrane Sead Tekač je također bio stražar od osmog mjeseca 1992. godine, pa do kraja rata. Navodi da je u zatvoru bilo oko dvadesetak-trideset muškaraca i četiri žene srpske nacionalnosti. Svjedok Tekač je izjavio da su tu, u dva navrata dovođeni zatvorenici iz zatvoreničkog objekta Silos u Tarčinu,<sup>30</sup> te da su bili smešteni u posebnu ćeliju u podrumskim prostorijama.

72. Zatvorenici, muškarci iz podrumskih prostorija odvođeni su na obavljanje prinudnih radova na području Butmira i Sokolović Kolonije.<sup>31</sup>

73. Tako je svjedok Radovan Dubljević izjavio kako su zatvorenici iz podrumskih prostorija odvođeni na kopanje rovova u Butmiru i Sokolović Koloniji, što je potvrdio i svjedok Savo Pejić. Prema riječima svjedoka Dubljevića radili su dan /noć. Odvodili su ih čuvari, a dok su radili nekad ih je čuvala vojska, a nekad čuvari koji su ih doveli.

74. Prema riječima svjedoka Seada Čorbe, iz grupe koji su vođeni na prinudne radove, dva zatvorenika su preminula. Jedan od njih je bio Duško Papučić koji je od pada grante poginuo na mostu. Svjedok Savo Pejić, govoreći o kopanju rovova u čemu je i sam učestvovao, zaključuje da njih zatvorenike zbog Međunarodnog komiteta

---

<sup>30</sup> Svjedokinja SM je izjavila da su u toj zgradi bila zatočena lica iz Tarčina, Konjica, prebačeni iz Silosa, a bilo ih je i koji su bili na prinudnom radu. Zatočena lica bila su izložena nasilju, bilo je i smrtnih slučajeva;

<sup>31</sup> Iskazi svjedoka Radovana Dubljevića, Sava Pejića, Seada Čorbe, Sada Tekača, Milivoja Mališića;

crvenog krsta niko nije smio ubiti, osim ako bi poginuli od granata prilikom kopanja rovova, iz čega prozilazi da su rovove kopali na linijama između zaraćenih strana u vrijeme kada su padale granate.

75. Svjedok Sead Tekuć, govoreći o srpskim zatvorenicima, odgovarajući na pitanja da li je u podrumskim prostorijama bilo ubijenih zatvorenika, izjavio je da je bilo onih koji su stradali, ali ne od stražara u zatvoru već od granatiranja, pominjući poginulog zatvorenika Duška Papučića. Ovom svjedoku poznat je period kada su ljudi odvođeni na radove izgradnje tunela ispod aerodroma.

76. Svjedok M. M., iako nije bio zatvoren, ipak je angažovan u jedinici radne obaveze gdje je učestvovao u kopanju tranšea, linija. On je imao slobodu kretanja, ali je, kako kaže, bilo osoba zatvorenih u prostorijama garaža koja se nalazila između dva nebodera, te kasnije u nedovršenoj zgradi namjenjenoj za stanovanje radnika Famosa.

77. Iz dokaza broj T-20 koji datira od 1.03.1993. godine, prozilazi da Komisija za razmjenu ratnih zarobljenika predlaže razmjenu lica srpske nacionalnosti S.M, M.M i Save Domazeta za lice muslimanske nacionalnosti Nezira Bašića zv. Nečko. Iz potvrde broj BAZ-311064 od 28.03.1994. godine, prozilazi da je svjedok Radovan Dubljević registrovan od delagata MKCK dana 03.04.1993. godine, oslobođen dana 22.02.1994. godine, te da je od 03.04.1993. godine do 13.01.1994. godine posjećivan od strane predstavnika MKCK<sup>32</sup> u mjestu zatočenja Hrasnica.

78. Iz materijalnog dokaza, Biltena Štaba Vrhovne komande<sup>33</sup> prozilaze opisi događaja i okolnosti kao što su zarobljavanje neprijateljskih vojnika i civila, oragnizovanja razmjene istih, pokušaja prebacivanja stanovništva na teritoriju pod kontrolom suprotne strane, koje se odnose na teritoriju Sarajeva i koji predstavljaju pokazatelje stanja oružanog sukoba zaraćenih strana.

79. Iako je odbrana isticala prigovor autentičnosti na ovaj dokaz, Vijeće je u skladu sa članom 3. Zakona o ustupanju u kojem se navodi da se dokazi pribavljeni u skladu

---

<sup>32</sup> Međunarodni komitet crvenog krsta;

<sup>33</sup> Dokaz Tužilaštva BiH, broj T-19;

sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ mogu koristiti u postupcima pred sudovima u BiH, prihvatilo navedeni dokument prihvatilo i cjenilo kao dokaz u ovom predmetu.

80. Imajući u vidu prednje navode, Vijeće nalazi da je Tužilaštvo BiH, nasuprot tvrdnji odbrane, dokazalo postojanje oružanog sukoba na teritorije opštine Ilidža.

81. Naime, odvođenje civilnog srpskog stanovništva iz njihovih domova, postojanje zatvora u podrumskim prostorijama zgrade u Hrasnici namjenjenih njima, odvođenje muškaraca na prinudne radove, odnosno kopanje rovova na liniji razgraničenja između zaraćenih strana pripadnika A RBiH i Vojske SR BiH na prostoru Butmira i Sokolović Kolonije, činjenica da su uslijed grantiranja tokom obavljanja radova pojedini zatvorenici koji su kopli rovove izgubili život, su okonosti koje su na jednoj teritoriji teško zamislive u mirnodobskim uslovima.

82. Posjete zatvorenika u podrumskim prostorijama u Hrasnici od strane Crvenog krsta, prijedlozi za njihovu razmjenu, postojanje organizovanih vojnih postrojbi koje su obezbjeđivale zatvor i zatvorenike u njemu<sup>34</sup>, nadasve predstavljaju oličenje stanja rata, odnosno, na terenu stanja sukoba između zaraćenih strana.

83. Osim toga, materijalna dokumentacija koja govori o postojanju rata, odnosno oružanog sukoba u periodu od 1992. godine do 1995., godine na teritoriji cijele BiH, odnosi se tako i na području grada Sarajeva, odnosno opština Ilidža i Hrasnica kao djelove te teritorije.

84. Stoga, cijeneći sve te okolnosti kako samostalno tako i u svukupnosti sa dokazima materijalne prirode koji govore o proglašenju ratnog stanja na teritoriji cijele RBiH, postojanju oružanih snaga dvije zaraćene strane, Armije RBiH i SR BiH, faktičko stanje na teritoriji grada Sarajeva o kojem je bilo riječi u prethodnim paragrafima, nesumnjivo upućuju na zaključak da je u inkriminisanom periodu na teritorji BiH, te

---

<sup>34</sup> Dokazi Tužilaštva BiH broj T-15/ Spisak angažovanih vojnih obveznika u vojničkom pritvoru – Hrasnica od 12.02.1993. godine/;

opštini Ilidža postojao oružani sukob i rat čime Vijeće ovaj element nalazi dokazanim isključujući svaku razumnu sumnju.

**(b) Status žrtava**

85. U svrhu ove presude je takođe bilo nužno utvrditi status lica prema kojima su navedene radnje počinjene, tačnije, da li su te radnje u smislu odredbe zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija iz 1949. godine preduzete prema zaštićenoj kategoriji stanovništva.

86. Tumačenjem sadržaja odredbe zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, zaključuje se da zaštićenu kategoriju stanovništva čine lica koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, uključujući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i/ili osobe izbačene iz borbenog stroja, te lica onesposobljena za borbu iz bilo kojeg razloga. Među ostalim faktorima koji mogu biti od pomoći za utvrđivanje da li je neka osoba civil jesu njena odjeća, aktivnost koje obavlja, te starost ili pol.<sup>35</sup>

87. U konkretnom slučaju, optuženi se tačkama 1., 2., i 3 optužnice, teretio za nečovječno postupanje i silovanje kao povrede tjelesnog i duševnog integriteta, odnosno povreda ličnog dostojanstva kroz ***naročito uvredjive i ponižavajuće postupke*** koji predstavljaju nedopušteno ponašanje suprotno zaštiti koju fizički i psihički integritet svakog čovjeka uživa prema stavu 1. zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija iz 1949. godine. Navedenim članom, pored ostalih kategorija, zaštitu prevashodno uživa civilno stanovništvo.

88. Iako tokom postupka od strane odbrane nije osporavan civilni status žrtava, Vijeće će se ipak osvrnuti na ključne dokaze temeljem kojih je izvelo zaljučak o statusu oštećenih kao civila.

---

<sup>35</sup> Galić, Prvostepena presuda MKSJ paragraf, 50;

89. Zaštićena svjedokinja SM je izjavila da je do rata živjela u sarajevskoj opština Hrasnica. Ispričala je da joj je 18.05.1992. godine obijen stan, te da je to prijavila policiji koja po njenoj prijavi nije postupila, ali su zato, kako navodi, došli iz kriznog štaba i odveli njenog mlađeg sina, a potom i nju. Prvobitno je zatvorena u školu Aleksa Šantić u Hrasnici, gdje ostaje dva- tri mjeseca, odakle su prebačeni u garaže koje su se nalazile između dva nebodera u Hrasnici. Zatvorena je zbog toga što je ..... a nakon nje tu su zatvorene i druge žene među kojima Papučić Brigita, O1, Šućur Milena, kao i muškarci srpske nacionalnosti. Tokom novembra, decembra 1992/93 godine zatvorenici iz garaža, među kojim je bila i ona i njen sin, su premješteni u podrumске prostorije nedovršenu stambene zgradu namjenjenu famosovima radnicima koja se nalazila u tadašnjoj ulici Alekse Bojovića Brke u Hrasnici,<sup>36</sup> gdje su prema istoj počinjene radnje nečovječnog postupanja i silovanja.

90. Svjedok Radovan Dubljević je izjavio da je početkom rata žavio u Sokolović Koloniji, opština Ilidža. Slobode je lišen 12.12.1992. godine i odveden u zatvor koji se nalazio u podrumskim prostorijama stambene zgrade koja se nalazila u Hrasnici. Zajedno snjim zatvoreni su Savo Uljarević, Neđo Obučina, Pejić, te četiri žene među kojim i SM i njen sin.

91. Svjedoci Savo Pejić,<sup>37</sup> Sead Čorbo,<sup>38</sup> Sead Tekuč,<sup>39</sup> Branka Gatarić,<sup>40</sup> zaštićena svjedokinja O1,<sup>41</sup> potvrdili su da su svjedokinja SM i Radovan Dubljević, u inkriminisanom periodu bili zatvoreni u podrumskim prostorijama stambene zgrade u tadašnjoj ulici Alekse Bojovića- Brke u Hrasnici, u kojoj je optuženi obavljao dužnost stražara.

92. S obzirom da iz iskaza žrtava iznkriminisanih radnji SM i Radovana Dubljevića, te ostalih iskaza navedenih svjedoka, prozilazi da nisu učestvovali neposredno u neprijateljstvima, niti su bili borci, već naprotiv, bez naoružanja i uniformi,

---

<sup>36</sup> Svjedok odbrane Sead Čorbo: Ispočetka se pritvorska jedinica nalazila ispod nebodera, a poslije je premještena u podrumске prostorije zgrade u Hrasnici, /str. 5, transkripta od 27.03.2015. godine/

<sup>37</sup> Svjedok Savo Pejić je izjavio kako je u zatvoru Hrasnici viđao SM kako pere suđe; Radovan Dubljević bio među zatočenim licima;

<sup>39</sup> Svjedok Sead Tekuč poznavao S.M., radili skupa u Famosu, u istoj radnoj organizaciji. Nije čuo da je silovana, niti da se neko prema njoj neprimjerenno ponašao;

<sup>40</sup> Svjedokinja Branka Gatarić zna da je oštećena SM bila u zatvoru u Hrasnici;

<sup>41</sup> Svjedokinja O1 je bila zatvorena u istoj prostoriji zajedno sa SM;

uhapšeni u svojim domovima, lišeni slobode i potom zatvoreni, Vijeće je utrdilo da je Tužilaštvo BiH van razumne sumnje dokazalo da su oštećeni, žrtve inkriminiranih radnji, imali status, zaštićene kategorije- civila.

**(i) Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom**

93. Treći uslov iz člana 142. stav 1. KZ BiH je da mora postojati veza između djela optuženog i oružanog sukoba.

94. Zapravo, „ne traži se uzročno – posljedična veza između oružanog sukoba i počinjena zločina, ali se u najmanju ruku traži da je postojanje oružanog sukoba u znatnoj mjeri uticalo na sposobnost počinioca da počinji zločin, njegovu odluku da ga počinji, način počinjenja zločina ili cilj s kojim je počinjen. Dovoljno je ako je počinilac djelovao u službi oružanog sukoba ili pod okriljem oružanog sukoba.“<sup>42</sup>

95. Ovaj uslov je ispunjen ako je navodni zločin počinjen kao podrška ili barem pod izgovorom situacije koja je proistekla iz oružanog sukoba.<sup>43</sup> Sudeće vijeće MKSJ-a u predmetu Tužilac protiv *Drago, Juba Kunarac i drugih* navodi: „..... Humanitarno pravo primjenjuje se i dalje na čitavoj teritoriji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se konkretne borbe vode na mjestu na kojem su se odigrali dotični događaji. Stoga je dovoljno to što su zločini bili u tijesnoj vezi s neprijateljstvima koja su trajala na drugim dijelovima teritorije pod kontrolom strana u sukobu. Uslov da dato djelo bude u tijesnoj vezi sa oružanim sukobom zadovoljen je ukoliko su, kao u ovom slučaju, zločini počinjeni kao posljedica borbi, a prije prekida oružanih aktivnosti na određenom području, te ako su počinjeni radi postizanja nekog cilja ili iskorištavanja situacije nastale usljed borbi ..“<sup>44</sup>

---

<sup>42</sup> *Kunarac, Kovača i Vukovića*, IT-96-23 I IT-96-23/1-A, Žalbena presuda MKSJ-a od 12.06.2002. paragraf 58;

<sup>43</sup> *Kunarac i drugi*, Žalbena presuda, paragrafi 58 - 59;

<sup>44</sup> *Kunarac, Kovač i Vuković*, predmet broj: IT-96-23-T/IT, Prvostepena presuda MKSJ-a od 22.2.2001. godine, paragraf 568;

Relevantni faktori za ocjenu veze (*nexusa*) djela sa oružanim sukobom uključuju:

- status izvršioca (npr. da li je bio borac?);
- status žrtve (npr. nije bio borac ili član suprotstavljene strane?);
- da li je djelo u funkciji ostvarenja vojnog cilja;
- da li je djelo izvršeno u kontekstu službenih dužnosti počinioca;
- da li je djelo počinjeno uz pomoć drugih boraca;

96. Optuženi Zaim Laličić je bio pripadnik Vojske Armije Republike Bosne i Hercegovine i djelovao u sastavu vojne jedinice ( VJ) 5063.<sup>45</sup>

97. Tužilaštvo je dokazalo, a odbrana tokom postupka nije osporavala, da je optuženi kao pripadnik Prvog korpusa AR BiH imao i obavljao dužnost stražara u zatočeničkom objektu koji se nalazio u podrumu nedovršene stambene zgrade u ulici Alekse Bojovića Brke u Hrasnici. Navedeno utvrđenje prozilazi iz Spisaka angažovanih vojnih obveznika u vojničkom pritvoru – Hrasnica od 12.12.1993. godine sačinjen od strane Štaba oružanih snaga R BiH, Iliđža u kojem su, između ostalog, navodi ime i lični podaci Zaima Laličić.<sup>46</sup>

98. Potvrdu izloženog stanja iz materijalne dokumentacije dali su svjedoci saslušani tokom glavnog pretresa i to kako Tužilaštva BiH, oštećeni SM, Radovan Dubljević i Savo Pejić, tako i svjedoci odbrane Sead Tekač i Sead Čorbo koji su također bili stražari u zatočeničkom objektu u Hrasnici, kao i svjedokinja odbrane O1 koja je bila jedna od žrtava zatvaranja u tim prostorijama.

99. Kako je u vrijeme počinjenja inkriminisanih radnji optuženi Zaim Laličić bio pripadnik VJ 5063 Prvog Korpusa Armije RBiH, dakle jedne od sukobljenih strana, te da je radnje nečovječnog postupanja i silovanja počinio prema civilima srpske

---

<sup>45</sup> Dokazi Tužilaštva BiH, VOB-1./ dokaz broj T-16/ VOB-1 i Vob 2 /dokaz broj T-17/, VOB-8 /dokaz broj T-18/;

<sup>46</sup> Dokaz Tužilaštva BiH, broj T-15;

nacionalnosti koji su zatvoreni jer su pripadali narodu suprotstavljene strane u sukobu, to govori o postojanju *nexusa* između postojećeg oružanog sukoba i njegovih zabranjenih djela.

100. Dakle, na osnovu izvedenih dokaza, uz primjenu, za ovaj predmet adekvatnih kriterija /statusa izvršioca i statusa žrtve/, Vijeće je zaključilo da su krivična djela iz optužnice usko povezana sa oružanim sukobom iz perioda 1992. i 1993. godine.

### **(ii) Pojedinačne inkriminacije u osnovi zločina**

101. Nakon što je utvrđeno da su ispunjeni opšti elementi krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ, Vijeće će u nastavku presude obrazložiti ispunjene elemente radnji izvršenja djela, odnosno nečovječnog postupanja pod tačkama 1., i 3., i silovanja pod tačkom 2., izreke presude.

102. U tom smislu, Vijeće će prethodno ukazati na pojedine elemente radnji izvršenja navedenog krivičnog djela čije postojanje je neophodno utvrditi za dokazivanje krivnje optuženog.

### **(iii) Nečovječno postupanje**

103. Nečovječno postupanje kao radnja izvršenja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, propisano je u članu 142. stav 1. KZ SFRJ, pri čemu isti zakon ne daje definiciju istoga niti propisuje konkretne radnje izvršenja.

104. Međutim, praksa MKSJ nudi mnogobrojne primjere konkretnih radnji nečovječnog postupanja i to: sakaćenje ili nanošenje teških tjelesnih povreda<sup>47</sup>;

---

<sup>47</sup> MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Kvočka i dr.*, paragraf 208;

premlaćivanje i druge nasilne radnje<sup>48</sup>; nanošenje teških ili ozbiljnih povreda<sup>49</sup>; teške povrede tjelesnog ili duševnog integriteta<sup>50</sup>; ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo<sup>51</sup>; prisilni rad koji je izazvao tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu, ili je radnja predstavljala ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo<sup>52</sup>; deportacija i prisilno premještanje grupa civila; prisiljavanje na prostituciju i nestajanje ljudi pod prisilom.<sup>53</sup>

105. Prvostepeno vijeće MKSJ, u predmetu Delalić i dr., ponudilo je definiciju pojma „nečovječno postupanje“, u kojoj se kaže da je to „... namjerna radnja ili propust, tj. radnja koja nanosi tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu ili predstavlja ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo“, što u kontekstu navedenog podrazumijeva sljedeća bitna obilježja ovog krivičnog djela:

- da su radnja ili propust prouzrokovali tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili ozljedu, odnosno da predstavljaju težak napad na ljudsko dostojanstvo;
- da su radnju ili propust namjerno izvršili optuženi ili lice, odnosno lica za čije radnje i propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost.

106. Kako bi se procijenila težina nekog djela, nužno je razmotriti sve činjenične okolnosti. Neke od tih okolnosti mogu na primjer biti: karakter radnje ili propusta, kontekst u kojem se radnja dogodila, lične prilike žrtve uključujući starost, pol i zdravstveno stanje, kao i fizičke, psihičke i moralne posljedice tog čina za žrtvu. Patnje koje dotična radnja nanosi žrtvi ne moraju biti trajne, dovoljno je da su stvarne i ozbiljne.<sup>54</sup>

107. *Mens rea (subjektivni element)* za nečovječna djela iz ovog člana zadovoljen je kada je počinitelj u trenutku činjenja ili nečinjenja imao namjeru da nanese tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili da izvrši težak napad na ljudsko dostojanstvo žrtve, ili ako je znao da će to njegovo činjenje ili nečinjenje vjerovatno prouzrokovati tešku tjelesnu ili duševnu patnju

---

<sup>48</sup> Ibid, paragraf 208;

<sup>49</sup> MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Kordić i dr.*, paragraf 117;

<sup>50</sup> MKSJ, presuda žalbenog vijeća u predmetu *Blaškić*, paragraf 239. i presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Krstić*, paragraf 523;

<sup>51</sup> MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Vasićević*, paragraf 239 – 240;

<sup>52</sup> MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Naletilić i dr.*, paragrafi 271, 289, 303;

<sup>53</sup> Ibid, paragraf 566.

ili teški napad na ljudsko dostojanstvo i ponio se sa bezobzirnom nepažnjom prema tome,<sup>55</sup> što je Vijeće, na strani optuženog i utvrdilo.

108. Vijeće se pri tome rukovalo i kriterijima MKSJ u predmetu *Kunarac i dr.*<sup>56</sup> gdje se navodi "Za krivično djelo povrede ličnog dostojanstva je nužno da je optuženi znao da njegovo djelo ili propust može imati za posljedicu teško poniženje, degradaciju ili na drugi način povrijediti ljudsko dostojanstvo. Za krivično djelo povrede ličnog dostojanstva nužna je samo svijest o 'mogućim' posljedicama terećenog djela ili propusta".

#### (iv) Silovanje

Prema praksi MKSJ-a, *actus reus* silovanja sastoji se od:<sup>57</sup>

1) seksualne penetracije, *bez obzira koliko neznatne*;

a) vagine ili anusa žrtve penisom počinioca ili bilo kojim drugim predmetom kojim se počinilac poslužio; ili

b) usta žrtve penisom počinioca;<sup>58</sup>

2) bez pristanka žrtve.<sup>59</sup>

3) uz upotrebu sile, ili pod prijetnjom sile protiv žrtve ili trećeg lica;<sup>60</sup>

109. *Mens rea* krivičnog djela silovanja je: "namjera da se izvrši seksualna penetracija i svijest da se to dešava bez pristanka žrtve"<sup>61</sup>

---

<sup>54</sup> MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Krnčićelac*, paragraf 131.

<sup>55</sup> Ibid, paragraf 132.

<sup>56</sup> MKSJ, presuda Žalbenog vijeća, paragraf 164-166.

<sup>57</sup> *Furundžija*, presuda Raspravnog vijeća, paragraf 185; *Kunarac*, presuda Raspravnog vijeća, 22. feb. 2001, paragraf 460., 447.-56.; *Kunarac*, presuda Žalbenog vijeća, 12. juna 2002. godine, paragraf 127.-28. (slaganje sa definicijom silovanja iz presude Raspravnog vijeća). *Vidi takođe Kvočka*, presuda Raspravnog vijeća, 28. feb. 2005., paragraf 177. (oslanja se na definiciju silovanja datu u predmetu *Kunarac* i drugi., presuda Raspravnog vijeća);

<sup>58</sup> *Furundžija*, presuda Raspravnog vijeća, 10. dec. 1998., paragraf 183.-86;

<sup>59</sup> *Kunarac*, presuda Žalbenog vijeća, 12. juni 2002. god, paragraf 128.-129;

<sup>60</sup> *Kunarac*, presuda Žalbenog vijeća, 12. juni 2002., paragraf 129. (pojašnjava da primjena sile ili prijetnje primjenom sile svakako predstavlja neoboriv dokaz odsustva pristanka, ali primjena sile nije *po sebi* element bića silovanja. "Postoje drugi faktori [uz primjenu sile] zbog kojih se seksualna penetracija može smatrati činom na koji žrtva nije pristala i koji nije željela." Posebno je sud pojasnio da „primjena sile ili prijetnja primjenom sile omogućila bi počiniteljima silovanja da, koristeći koercitivne okolnosti, a bez primjene sile, izbjegnu odgovornost za seksualni čin nad žrtvama koje na njega nisu pristale."); *Vidi takođe Željko Lelek* X-KR-06/202, Prvostepena presuda 25. maj 2008., strana 36. (nalazi da se iznuđivanje nije trebalo dogoditi u vrijeme samog čina silovanja);

110. Činjenične okolnosti mogu biti dobar dokaz pri odlučivanju da li je optuženi imao neophodni *mens rea* da izvrši silovanje.<sup>62</sup> Posebno u odnosu na situaciju gdje su žene smatrane zatvorenicima, ovi implicitni modaliteti zločina pojašnjavaju da je počinitelj znao da seksualni odnos nije bio i ne može biti sa pristankom žrtve.<sup>63</sup>

111. U pogledu postojanja primjene sile, prema međunarodnom pravu i domaćim propisima, korišćenje prisile, sile ili prijetnje upotrebom sile, poništava pristanak žrtve za odbranu optuženog.<sup>64</sup>

112. S tim u vezi, članom 264. stav 3. ZKP BiH decidno je propisano da “ U slučajevima učinjenja krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodni pravom pristanak žrtve se ne može upotrijebiti u prilog odbrane optuženog.”

113. Djela opisana u tekstu koji slijedi predstavljaju krivična djela silovanja iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ-a koja je prema zaštićenoj svjedokinji SM počinio optuženi osobno.

### III. TAČKA 1 I 2 IZREKE PRESUDE

#### A. NEČOVJEČNO POSTUPANJE I SILOVANJE ZAŠTIĆENE SVJEDOKINJE SM

---

<sup>61</sup> *Kunarac*, presuda Žalbenog vijeća, 12. juni 2002. god, paragraf 127. i 129. (objašnjavaju da nedostatak pristanka može bit pokazan na osnovu više iznuđivačke sredine ili okolnosti, bez obzira na silu ili prijetnju silom); *Vidi takođe Kvočka*, presuda Raspravnog vijeća, 28. feb. 2005. godine, paragraf 179;

<sup>62</sup> *Kunarac*, presuda Raspravnog vijeća, paragraf 646.-47;

<sup>63</sup> *Id.* U presudi *Kunarac* se kaže da s obzirom na opšti kontekst postojeće ratne situacije i posebno delikatne situacije zatvorenih Muslimanki u ovom predmetu: “Presuda Raspravnog vijeća gleda to kao vrlo nemoguće da je optuženi Kunarac mogao stvarno biti “zbunjen” ponašenjem žrtve.”, presuda Raspravnog vijeća je dalje našla da je nevažno da li je Kunarac znao da su stražari već prijetili žrtvi. Napomenuo je da je žrtva bila u zatočeništvu i u strahu za svoj život, presuda Raspravnog vijeća je ustanovila van razumne sumnje da je prema tome Kunarac postupao “pri punom znanju da ona nije slobodno dala svoj pristanak”;

<sup>64</sup> *Kunarac*, presuda Raspravnog vijeća od 22.02.2001. godine para 461-62;

114. U odnosu na činjenični sadržaj tačke jedan optužnice, Vijeće je usaglašavajući isti sa izvedenim dokazima, izreku presude korigovalo tako što je u djelu koji se odnosi na predmet kojim je svjedokinja kritične prilike udarana, izostavljena riječ "drvenom", te, takođe, dio koji se odnosi na mjesto gdje je SM dovedna i udarana koji je glasio "na drugoj strani hodnika," nalazeći da navedene okolnosti nisu našle uporište u izvedenim dokazima. U istoj tački izreke presude izostavljene su riječi "izuzetno jake", koje se odnose na jačinu pretrepljenog bola, nalazeći da je za takvu kvalifikaciju pretrepljnog bola neophodno mišljenje vještaka, pri tom, nesporno nalazeći da je oštećena SM usljed udaraca trpila bolove. Učinjene korekcije, ne predstavljaju preinačnje činjeničnog sadržaja na štetu optuženog.

115. U tački 1., optužnice opisane su radnje nečovječnog postupanja, a tački 2., radnje silovanja, kao djela iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ-a. Iako se radi o različitim radnjama izvršenja u okviru istog inkriminisanog djela, imajući u vidu da je žrtva ista osoba- svedokinja SM, da se radi o istom počiniocu optuženom Zaimu Laličiću, Vijeće će u daljem izlaganju, hronološki prateći sljed svjedočenja SM o događajima koje je preživjela i ujedno jedina osoba sa neposrednim saznanjima o tome, u svjetlu njenog iskaza, dovodeći ga u vezu sa ostalim provedenim dokazima subjektivne i objektivne prirode, elaborirati činjenična i pravna utvrđenja i zaključke u pogledu obje inkriminisane radnje izvršenja.

116. Nakon što je ispričala gdje je i kada prvobitno bila zatvorena, svjedokinja SM navodi da je u garažama bila do novembra /decembra 1992. godine, a potom je zajedno sa ostalim zatvorenicima premještena u podrumске prostorije nedovršene zgrade namjenjene za stanove Famosovih radnika u ulici Alekse Bojovića Brke<sup>65</sup> koja je za njih bila zatvor.

117. Opisujući prostorije zatvora u toj ulici, navodi da je ulaz bio iz pravca samačkog hotela, a da se niz stepenice ulazilo u prostor u kojem su napravljene ćelije za zatvorenike. Muškarci i žene su bili u odvojenim prostorijama. Kupatilo je bilo

---

<sup>65</sup> Paragraf 65 ove presude;

improvizovano, mogli su se kupati jednom mjesečno, spavali su na betonu, osim kada je u posjetu dolazio Crveni krst, jer bi tada na beton stavili daske. Žene se nisu vidjele sa zatočenim muškarcima koji su pred vratima ostavljali posuđe, a one ga uzimale.

118. Prema kazivanju svjedokinje SM, Zaim Laličić je bio stražar, prvobitno u garažama<sup>66</sup> gdje je bila zatočena, a potom i u podrumskim prostorijama zgrade u Hrasnici.<sup>67</sup> Poznaje ga od prija rata. Bio je konobar u Domu kulture, a tokom glavnog pretresa prepoznaje ga u sudnici.

119. Nakon što je opisala okolnosti zatvaranja, mjesta gdje je bila zatvorena, uslove u zatvoru, obaveze koje su žene imale, svjedokinja je ispričala događaj kada ju je Zaim Laličić udario palicom.

120. Govoreći kako se to desilo, navodi da je Zaim Laličić pozvao da izađe iz prostorije u kojoj je boravila, odveo je u drugu prostoriju, sa vitrine uzeo bejzbol palicu, ošamario je par puta, povukao za kosu i dva puta udario bejzbol palicom u predjelu bubrega i leđa, zaprijetivši da o tome ne smije pričati, jer joj je dijete tu. U isto vrijeme kada i ona, u istom podrumu ali u drugoj prostoriji, zatvoren je bio i njen malodobni sin M.M.<sup>68</sup>

121. Ovaj događaj se desio nakon što je krajem novembra, početkom decembra 1992. godine prebačena u podrumске prostorije zgrade u Hrasnici. Svjedokinja ne zna zašto je optuženi udario. Bila je zatečena, nije znala šta joj se dešava.<sup>69</sup> O tom događaju je ćutala jer ni u koga nije imala povjerenja, a bojala se i za život svoga djeteta.<sup>70</sup> Trpila je bolove od zadobijenih udaraca, a posljedicom toga i danas osjeća bolove u predjelu bubrega.

122. Poslije izvjesnog vremena, optuženi je izvodi u improvizovano kupatilo. Opisujući dalji sljed događaja svjedokinja navodi:

---

<sup>66</sup> Taranskript sa suđenja, saslušanje svjedokinje SM, stranica 27;

<sup>67</sup> Id, stranica 28;

<sup>68</sup> Paragraf 65 ove presude;

<sup>69</sup> Id, stranica 39;

<sup>70</sup> Id, stranica 28 transkripa;

*„Izvodi me u kupatilo s vremena na vrijeme i skidao me... i obavljao svje potrebe koje su njemu bile vjerovatno potrebne. Odvede me u kupatilo i skine i... i odradi svoga posla. Ako se to ne zove silovanje ja ne znam kako se to zove, ako čovjek nije za to a neko radi... srjim se ponaša ko sa svjim.“ „.....onda on mene dovede tu i nagne me preko kade, svuče i šta bi trebalo još da uradi...i onda me pošaje u ćelju.“*

123. Na pitanje, konstataciju sudije, : „ I tako Vas je silovao!?“

Svjedokinja je odgovorila: *„Pa šta se ...kako se to zove, kako se zove to, ako Vi to niste spremni na to ili nećete ili vas nije niko pito...a tako nešto uradi. Za mene je to silovanje.“*<sup>71</sup>

124. Vremenski određujući kada se silovanje dešavalo, svjedokinja navodi da je optuženi Laličić silovao desetak puta, prije dolaska Crvenog krsta, koji je prema iskazima više svjedoka, posjetio zatvorenike u podrumskim prostorijama, 3. ili 4. 04.1993. godine.

125. Silovao je u improvizovanom kupatilu koje se nalazilo najbliže prostoriji u kojoj je ona bila zatvorena. U tim momentima osjećala se poniženo, jadno, grozno i ta osjećanja nije imala s kim da podjeli jer nikome nije vjerovala, navodi SM.

126. Da je u prostorijama zatvora postojalo nedovršeno, improvizovano kupatilo bez prozora, sa kadom i buretom sa vodom za kupanje, potvrdili su i svjedoci O1, Sead Tekač, Sead Čorbo, te sama oštećena.<sup>72</sup>

127. Prema riječima svjedokinje SM, u vrijeme kada je silovana muškarci su bili na obavljanju prinudnih radova. *„Niko ništa nije vidio, moglo se samo pretpostaviti, moglo se nešto čuti, ali niko nije vidio.“*<sup>73</sup> Potom je navela, da su i druge zatvorene žene izvođene kao i ona<sup>74</sup> i vjerovatno silovane, to se pričalo po zatvoru, ali one to ne smiju potvrditi, posebno ne svjedokinja O1.

---

<sup>71</sup> Id, strana 31 transkripta;

<sup>72</sup> Svjedoci odbrane Sead Čorbo i Sead Tekač su izjavili da je na ulazu u kupatilo umjesto vrata bio paravan;

<sup>73</sup> Id, stranica 32 transkripta

<sup>74</sup> Id, Svjedokinja SM izjavljuje: „Izvodio je Brigitu i O1“ str. 46 transkripta;

128. O ovome što joj se desilo nikome nije govorila dok je bila u zatvoru, ni Crvenom krstu, kao ni nakon razmjene 29.05.1993. godine. Prvi put je 2007., godine izjavila da je silovana, ne govoreći o okolnostima i detaljima o kojima je kasnije svjedočila prilikom davanja iskaza u Tužilaštvu BiH 2014. godine, a potom ponovila na glavnom pretresu.

129. S obzirom da je po njenom kazivanju, ali i kazivanju drugih saslušanih svjedoka, oštećena SM, ujedno jedini neposredni svjedok onoga što joj se desilo, kako u slučaju kada je optuženi udarao, tako i radnji silovanja, postavilo se pitanje ocjene kredibiliteta i istinitosti njenog iskaza.

130. Prema praksi međunarodnih krivičnih sudova osuđujuća presuda može se zasnivati na neposrednim dokazima, te pretresno Vijeće ima diskreciono pravo da odluči da li okolnosti u određenom predmetu iziskuju potkrepljujući dokaz.<sup>75</sup>

131. Prema stavu Apelacionog vijeća Suda BiH zauzetog u predmetu *Vuković i dr.*, ne bi se moglo smatrati da je nepravično ukoliko bi se odluka o krivici zasnivala na iskazu samo jednog svjedoka, ali samo ukoliko je taj iskaz dovoljno uvjerljiv i logičan, saglasan svim ostalim dokazima, kao i da je odluka koja se na njemu zasniva, jedini moguć razuman zaključak u predmetu.

132. U okolnostima ovog predmeta, Vijeće je sa posebnom pažnjom analiziralo iskaz i svjedočenje oštećene SM i cjeneći ga u kontekstu ostalih provedenih dokaza zaključilo da na njenoj strani nema motiva niti razloga da optuženog neosnovano tereti za nešto što nije učinio.

133. Svjedokinja je bila dosljednija u svome kazivanju da o postupcima optuženog, odnosno nečovječnom postupanju i silovanju, nije govorila nikome kako dok je bila zatvorena, tako ni nakon izlaska iz zatvora. Svjedokinja je takođe bila dosljedna u kazivanju da to niko nije vidio, ali da se moglo naslutiti, čuti, šta joj se dešava.

---

<sup>75</sup> Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Kajelijeli*, tačka 170. u kojoj se citira presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Niyitegeka*, tačka 92 („Žalbeno Vijeće dosljedno stoji na stanovništu da je pretresno Vijeće u najboljoj poziciji da ocijeni dokaznu vrijednost dokaznih materijala te se može, zavisno od svoje ocjene, osloniti na iskaz samo jednog svjedoka da bi se dokazala određena materijalna činjenica“). Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Gacumbitsi*, tačka 72. u kojoj se citira presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Semanza*, tačka 153;

134. Tako su i svjedoci M. M., Savo Pejić i Branka Gatarić, čuli priče o silovanju SM, ali nisu znali ko ju je zlostavljao i silovao jer SM o tome nije pričala, a što je saglasno sa njenim iskazom da silovanje niko nije vidio, ali da se moglo pretpostaviti i čuti za to.

135. Svjedok Radovan Dubljević govoreći o silovanju SM navodi da mu je noć 26. na 27.12.1992. godine bila najteža noć u zatvoru jer je od stražara bio toliko pretučen da ih je zbog bolova koje trpio molio da ga ubiju.<sup>76</sup>

136. Tu noć prema njegovom kazivanju silovana je svjedokinja SM. Čuo je njene jauke i vrištanje, te poznao glas Đeme Đulimana, ali ništa nije vidio.

137. Međutim, svjedokinja SM je na glavnom pretresu negirala da je bila žrtva seksualnog nasilja od strane Đeme Đulimana kojeg nije poznavala, dodajući da su se u zatvoru pravile pijanke na koje su dolazila lica sa strane, da su ih zatvorene žene „služile“, te da su upadali u ćelije muškaraca i tukli ih. Navode svjedokinje SM potvrdila je svjedokinja O1 prilikom saslušanja u Tužilaštvu BiH, koji iskaz je Vijeće u tom djelu prihvatilo, a detaljnije obrazloženje o tome će dati u nastavku obrazloženja ove presude.<sup>77</sup>

138. Imajući u vidu da je svjedok Dubljević bio u teškom stanju posljedicom premlaćivanja, da nije vidio zlostavljanje oštećene SM već da je po glasovima, kako kaže, čuo, prepoznao i zaključio da je svjedokinju SM te prilike silovao izvjesni Đemo Đuliman, pa ako se još uzme u obzir da svjedokinja ne poznaje Đulimana i da je negirala da je on izvršio silovanje, a posebno imajući u vidu da su se u zatvoru organizovale pijanke tokom kojih su zatvorene žene služile sudionike pijanki, a zatvoreni muškarci premlaćivani i da se upravo to veče desilo i sa svjedokom Dubljevićem, Vijeće prihvata da je svjedok Dubljević čuo glasove i jaukanja koja su dopirala iz susjedne prostorije gdje se dešavalo zlostavljanje, ali da u ovim dramatičnim okolnostima kada je i sam premlaćivan, trpio bolove i bio u strahu za sopstveni život, te brojnost događaja u kojima su zatočene žene i muškarci bili

---

<sup>76</sup> Transkript sa svjedočenjem svjedoka Radovana Dubljevića od 03.03.2015. godine, stranice 12 i 13;

<sup>77</sup> Paragrafi od 166 do 168 ove presude;

zlostavljani, doveli da pogrešnog zaključka svjedoka da je žrtva zabranjenih radnji oštećena SM. Kod ovakvog stanja stvari Vijeće nije moglo prihvatiti iskaz svjedoka Radovana Dubljevića u dijelu u kojem je tvrdio da je kritične prilike čuo glas svjedokinje SM i da je silovana od strane Đulimana.

139. Iskaz svjedoka Dubljevića da su zatvorenici u podrumskim prostorijama zgrade u Hrasnici, udarani, zlostavljani, žene silovane, potvrdio je i svjedok Savo Pejić. Ovaj svjedok nije vidio zlostavljanje svjedokinje SM, ali pretpostavlja da je silovana jer se o tome pričalo među zatvorenicima. Navodi da se zbog toga nije mogla žaliti, niti djelo prijaviti, jer je i on sam, kako kaže, bio izložen nasilju koje nije imao kome prijaviti. Da se o dešavanjima u zatvoru nije mnogo pričalo, kako vani tako i prostorijama zatvora, potvrdila je i svjedokinja odbrane O1 navodeći da zatvorene žene nisu međusobno mnogo pričale. Ovi svjedoci su takođe potvrdili da je bio zatvoren i petnaestogodišnji sin svjedokinje SM, te da je osim njih, svjedokinje O1, tu bilo još žena.

140. Odbrana je kroz unakrsno ispitivanje svjedokinje SM, nastojala osporiti istinitost njenog kazivanja, ukazujući na nelogičnosti u njenom svjedočenju. Tako je po odbrani nelogično da su se navodne radnje nečovječnog postupanja i silovanja dešavale u kancelariji, te improvizovanom kupatilu na kojem je umjesto vrata bio paravan, a da to niko nije vidio i čuo, pitajući se kako je moguće da oštećena prilikom udaranja i silovanja nije jaukala i vrištala. Osim toga, odbrana je ukazivala na iskaze svjedoka Seada Čorbe, Seada Tekača i O1, koji su tvrdili da nije bilo moguće da u zatvoru ostane samo jedan stražar kada ostali odvedu zatvorenike na kopanje rovova, te da bi stražari i drugi eventualni počinioci zabranjenih radnji, bili strogo kažnjeni.

141. Nasuprot tome, za Vijeće nema nelogičnosti u tome što u vrijeme kada su u kancelariji i improvizovanom kupatilu poduzimane zabranjene radnje, to što niko ništa nije čuo i vidio, a posebno što oštećena nije jaukala i vrištala. Prije svega, okolnost da se oštećena nalazila u zatvorskom objektu i prisustvo stražara samo po sebi podrazumjeva prisustvo prisile, čak i onda kad otpora nema jer kao žrtva vjeruje, i imala razloga da vjeruje, da nepristajanje na ono što se od nje traži i pružanje bilo kakvog otpora može nju, a posebno njeno zatočeno dijete, dovesti u životnu opasnost. S druge strane, iskazi svjedoka odbrane Seada Čorbe i Seada Takača, Vijeće cijeni

usmjerenim na umanjenje ili anuliranje krivične odgovornosti optuženog za krivičnopravne radnje koje mu se stavljaju na teret i za koje je ovom presudom oglašen krivim. Naime, ovi svjedoci su u vrijeme kada je optuženi poduzimao zabranjene radnje, takođe bili stražari i po ocjeni Vijeća imaju interes da stanje i dešavanja u zatvoru prikažu boljim nego što je stvarnosti bio. Na isti način Vijeće je ocjenilo i iskaz svjedokinje O1 koja stanje i događaje u zatvoru stambene zgrade u Hrasnici na glavnom pretresu opisuje saglasno svjedocima Čorbo Seada i Takač Seada, a u fazi istrage<sup>78</sup> saglasno iskazima svjedoka SM, Radovana Dubljevića i Save Pejića čijim saglasnim iskazima je sud poklonio vjeru.

142. Osim toga, okolnost da svjedoci Čorbo Seada i Takač Seada nemaju neposredna saznanja kako o inkriminiranim radnjama iz tačke 1, tako i tačke 2., ili imaju, ali iz vlastitih interesa i njima znanih razloga o tome ne žele da govore, Vijeće cijeni da njihovi iskazi u kontekstu ostalih dokaza na koje se poziva u ovoj presudi nisu od takvog značaja da mogu uticati na vjerodostojnost iskaza svjedoka SM, Radovana Dubljevića i Save Pejića i odlučne činjenice o postojanju inkriminiranih radnji i odgovornost optuženog za te radnje.

143. Naime, iz saglasnih iskaza svjedoka SM, Radovana Dubljevića i Save Pejića, prozilazi da se zlostavljanje zatvorenih osoba nije prijavljivalo, niti je neko za te radnje odgovarao. Tako je svjedok Sead Čorbo na pitanje tužioca, da li je neko odgovarao za smrt Duška Papučića koji je poginuo od pada granate prilikom kopanja rovova, odgovorio pitanjem: „Ko će za to odgovarati“?! Pored toga svjedok je sam izjavio da je živio u stanu Milana Hrnjeza koji se nalazio u zatvoru u isto vrijeme kad je je ovaj svjedok bio stražar, što može da implicira namjeru da stanje u zatvoru Hrasnica prikaže u boljem svjetlu nego što jeste.

---

<sup>78</sup> Iskaz svjedoka odbrane O1, - u pogledu okolnosti dešavanja u zatvoru Vijeće je poklonilo vjeru iskazu koji je svjedokinja dala u istrazi; / obrazloženje paragraf broj 166-168/

144. Odbrana je tokom unakrsnog ispitivanja tražila od oštećene SM da pojasni razloge njenog pasivnog držanja kada je po leđima primala udarce i nije vriskala, jaukala, iako se za konkretnu situaciju takvo ponašanje očekuje. Svjedokinja je to objasnila činjenicom da je bila zatvorena,.....„*potčinjena*“ i potom rezignirano upitala:

„*Da li bi ste vi vi mogli galamiti da ste zatvoreni, vi ste potčinjeni, shvatite...*“, te dodala da je zatvorena 18.05.1992., godine „... i od tada se nagutala straha, i koliko god se borila , borila se za svcje d.jete.“

145. Razlozi i objašnjenja oštećene idu u prilog zaključka koje je Vijeće dalo u paragrafu 141 ove presude. Pored toga Vijeće zaključuje da u situaciji kada je oštećena bila zatvorena na duži vremenski period (od 18.05.1992 do razmjene 09.05.1993. godine), i za to vrijeme se, kako kaže „nagutala straha“, uz spoznaju da optuženi bez ikakvih posljedica može poduzimati zabranjene radnje koje ona nema kome da prijavi, da zbog direktne prijetnje optuženog da o premlaćivanju ne smije nikome da priča, razumljivo da je kod oštećene stvorilo osjećaj nemoći i potčinjenosti, ali očito i odluku da u vlastitom interesu, a posebno u interesu i za dobrobiti svoga djeteta, šuti, kako o primljenim batinama od optuženog, tako i o radnjama silovanja koje je optuženi poduzimao nakon toga. U kontekstu ovih okolnosti izostanak opiranja žrtve nije uvjet koji isključuje postojanje silovanja niti se šutnja žrtve može tumačiti kao znak pristajanja.<sup>79</sup>

146. Svjedokinja SM, je udarana i silovana u vrijeme kada su muškarci odvođeni na kopanje rovova. Pažljivom analizom njenog iskaza, nasuprot tvrdnji odbrane, Vijeće uočava da svjedokinja tokom svjedočenja nije tvrdila da u vrijeme kada Laličić poduzima zabranjene radnje, u zatvoru nije bilo drugih osoba, osim njega, već da njeno udaranje i silovanje niko nije vidio i da su ostali mogli samo naslutiti i pretpostaviti šta joj se dešava. U zatvoru su bile i druge zatvorene žene koje su obavljale kućanske poslove i nisu odvođene na prinudne radove van zatvora, pa je stoga logično da su i one bile u zatvoru u vrijeme kada je SM zlostavljana, ali ne i nužno da su morale ili mogle vidjeti njeno zlosatavljanje. Oštećena takođe nije tvrdila da je optuženi Zaim

---

<sup>79</sup> Vidi presudu Samardžić Neđo, Sud BiH X-KRŽ-05/49, 13.12.2006;

Laličić bio jedni stražar koji je ostao u zatvoru kada su zatvorenici odvođeni na kopanje rovova.

147. U pogledu okolnosti iz tačke 1. optužnice prema kojim je oštećena udarana drvenom palicom, odbrana je osporavala njenu tvrdnju da je udarana bejzbol palicom jer prema iskazima svjedoka Seada Čorbe i Seada Tekaća stražari u zatvoru nisu imali bejzbol palicu.

148. Međutim, tvrdeći da u zatvoru nisu imali bejzbol palicu, ovi svjedoci nisu odgovorili da li je u zatvoru postojala bilo kakva palica, što ipak ostavlja mogućnost da su stražari u vršenju obezbjeđenja zatvora i čuvanja zatvorenika, imali palicu. Da je to tako potvrđuje svjedok Savo Pejić, koji je opisujući optuženog Laličića i potpuno neovisno od inkrimisanih događaja počinjenih prema SM, rekao da je optuženom bilo imanentno udaranje „znao je da udara svačim,... nogom, **palicom**“, te da je i njega udarao. Nalazeći da je iskaz svjedoka Save Pejića u segmentu da je optuženi koristio palicu, saglasan iskazu oštećene SM, Vijeće njen iskaz prihvata vjerodostojnim i zaključuje da je optuženi oštećenu udarao palicom. Međutim, Vijeće nije prihvatilo da se radilo o bejzbol palici ili drvenoj palici kako je to u optužnici navedeno, jer za takvo činjenično utvrđenje nije bilo nedvosmislenih dokaza.

149. Na pitanje odbrane zašto oštećena nema medicinskih nalaza koji datiraju neposredno nakon njenog izlaska iz zatvora i koji bi poslužili kao dokaz onoga što je preživjela, svjedokinja ukazuje da to nije njena grešaka, već onih koji su organizovali razmjenu dana 09.05.1993. godine i koji su trebali obezbjediti ljekare i pregled zatvorenika. U vezi sa ovim Vijeće primjećuje da ljekarski pregledi u ratnim okolnostima mogu biti teško izvodivi, te da su i međunarodni tribunali uvažavali ove poteškoće i u tom smislu donosili određena pravila. Tako je npr. u predmetu *Tadić* Pretresno vijeće MKSJ obrazložilo pravilo kojim se potreba za potkrepljivanjem u predmetima seksualnog nasilja *“iskazu žrtve seksualnog napada daje ista presumpciju pouzdanosti kao i iskazima drugih zločina, što je common law dugo uskraćivao žrtvama seksualnih napada”*<sup>80</sup> Zahtjev za potkrepljivanjem je dosljedno odbijan čak i kad

---

<sup>80</sup> Tužitelj protiv Duška Tadića (Mišljenje i presuda), IT-94-1,07.05.1997.,stav 536.

bi odbrana navodila da starosna dob, lična trauma žrtve dovede u pitanje njegovu ili njenu pouzdanost.<sup>81</sup>

150. Međutim, Tužilaštvo BiH je ipak u ovom predmetu kao dokaz uložilo određenu medicinsku dokumentaciju o zdravstvenom stanju svjedokinje SM na koju je odbrana isticala prigovor relevantnosti jer tumačenje ove dokumentacije nije dao vještak ljekar, odnosno stručno lice.<sup>82</sup>

151. Vijeće prihvata tvrdnju odbrane da medicinsku dokumentaciju tokom dokaznog postupka nije pročitana niti je ocjenu dalo stručno lice. Međutim, mimo toga, Vijeće nalazi da je u toj dokumentaciji navedeno da se u proteklom periodu oštećena SM javljala ljekaru neuropsihijatru, te da je u nalazima prema njenom kazivanju konstatovano da je preživjela razne torture dok je bila u zatvoru u Hrasnici. Prihvatajući medicinsku dokumentaciju kao materijalni dokaz koji potkrepljuje iskaz svjedokinje SM da je bila zatvorena u Hrasnici, te da tokom boravka u zatočeništvu preživjela torture, Vijeće se nije upuštalo u ocjenu konstatovanih dijagnoza i posljedica, što, kako je to odbrana osnovano ukazala, mora biti predmetom stručne analize i mišljenja vještaka iz oblasti medicinske struke i nauke.

152. Kada je svjedokinja SM upitana zašto o onome što je preživjela i tereti optuženog nije ranije govorila, navela je da je 2007. godine prilikom saslušanja prvi put rekla da je silovana, ali ne i ko je to učinio. Objasnjavajući razloge zbog kojih o tome ranijenije govorila, kaže da je imala mušku djecu i da je bilo sramota, a da sada hoće, kako kaže, da se „olakša“.

153. Sudska praksa,<sup>83</sup> nalazeći uporište u različitim stručnim tumačenjima iz oblasti seksualnih delikata, u više navrata je pokazala i prihvatila, sa čim je saglasno i ovo Vijeće, da silovane žene u većini slučajeva o tom za njih traumatskom događaju, počinju pričati tek nakon dužeg niza godina.

---

<sup>81</sup> Npr.: Tužitelj protiv Kunarca, Kovača, Vukovića (Foča) (Prvostepena presuda), IT-96-23&23/1-T, 22.02.2001. stav 566;

154. Ovakvo ponašanje uzrokuju različiti faktori. Naime, valja imati u vidu da je opštepoznato da s obzirom na cjelokupan odnos sredine i tradiciju na ovom podneblju, opšta pojava da žene koje su silovane, nastoje da se to ne sazna u javnosti i da to u što većoj mjeri kriju, pa čak i od svojih najbližih, a ne da pričama da su lično silovane, ako se to zaista nije dogodilo, nastoje napakostiti bilo kome.

155. Stoga je i po ocjeni Vijeća sasvim logično to što neke od njih o silovanju prvi put progovaraju tek više godina nakon što im se to dogodilo i što priču o tom traumatičnom događaju, nastoje izbjeći ili pak skratiti, svodeći je na sam akt silovanja (kako su to u konkretnom slučaju činile mnoge žrtve) i pri tome, doživljavajući priču o detaljima kao potpuno irelevantnu i za njih iritirajuću.

156. Vijeće je tokom svjedočenja svjedokinje SM, na njenoj strani, upravo, primjetilo vidnu uznemirenost, posebno kada je pitana da govori o detaljima silovanja jer je pitanja o tome očigledno tumačila kao nepovjerenje u ono što govori. Prema ocjeni Vijeća, koje je pažljivo promatralo njeno držanje dok je svjedočila, pored sadržaja njenog iskaza u kojem je inkriminisala optuženog za silovanje i njeno ponašanje stavilo je u profil žene/žrtve silovanja.

157. Savjedokinja Branka Gatarić je tokom svjedočenja navela da joj je oštećena SM u decembru 2014. godine,<sup>84</sup> rekla da je silovana i da je to učinio Zaim.

158. Uzimajući u obzir navode svjedokinje Gatarić, moglo bi se zaključiti da je oštećena SM nakon 2007. godine kada je prvi put rekla da je silovana, ipak o tome pričala i nakon 2007 godine. Međutim, Vijeće primjećuje da je oštećena 2014. godine prilikom saslušanja u Tužilaštvu bila konkretnija i da je govoreći o nečovječnom postupanju i silovanju tada spomenula da je to učinio optuženi Zaim Laličić i zaključuje da je u periodu nakon što je oštećena 2007. godine rekla da je silovana, istraga očito

---

<sup>82</sup> Dokazi Tužilaštva BiH, T-4, Nalaz i mišljenje psihijatra od 17.12.2008. godine na ime S.M., Opšta bolnica Prijedor; T-4a; Opšta bolnica Prijedor, Nalaz i mišljenje neuropsihijatra od 15.06.1999. godine na ime S.M., uložen u spis 09.03.2015. godine kao dokaz Tužilaštva T-4a;

<sup>83</sup> Drugostepena presuda u predmetu Radić Marko i dr. broj X-KRŽ-05/139 od 9.03.2015. godine;

<sup>84</sup> Iskaz svjedoka Branke Gatarić od 9.03.2015. godine;

intenzivirana što je rezultiralo njenim ponovnim saslušanjem u Tužilaštvu BiH 2014. godine kada je decidno navela ko je udarao i silovao dok je bila zatvorena u Hrasnici.

159. S druge strane svjedokinja Branka Gatarić je saslušana u SIPA-i 31.10.2014. godine na okolnosti šta se desilo svjedokinji SM dok je bila u zatvoru u Hrasnici, i prema sopstvenom kazivanju, svjedočeći na glavnom pretresu je izjavila da je ranije čula priče da je SM silovana, a po njenom izlasku iz zatvora i dočeka na Ilidži, vidjelo se da je u Hrasnici „velike traume preživljavala.“ Smršala je, nije mogla govoriti, iako je pitala, ništa joj nije rekla sve do decembra 2014. godine.

160. Svjedokinja Gatarić navodi da se sa SM srela na porodičnoj slavi 19.12.2014. godine i da je tada oštećenu SM pitala za silovanje, koja je zaplakala i ispričala joj detalje:

*Da je došao ...“ neka je prostorja bila tamo...odveo je u ....neko ...taj, Zaim, pri tom se ne sjećajući prezimena, i onda je udarao..., silovo ...i zaprjetio. A tu je bilo i malo,jetno d.jete zatvoreno. Nije jcj rekla koliko se to puta desilo, jer je plakala i više nije mogla da priča.*

161. Iz iskaza oštećene SM, cijenjenog u kontekstu ostalih provedenih dokaza o okolnostima događaja, posebno iskaza svjedoka Radovana Dubljevića, Save Pejića, upravo prozilazi da oštećena dok je bila zatvorena nije pričala o onome što joj se dešavalo dok je bila zatočena u Hrasnici. Svjedokinja Gatarić je mnogo ranije od drugih čula priče da je SM silovana, a njen izgled nakon izlaska iz zatvora joj je jasno pokazao da je bila žrtva nasilja što joj je oštećena mnogo godina kasnije i potvrdila. Da je bila žrtva torture u zatvoru u Hrasnici i da je posljedicom toga tražila pomoć i razgovarala sa neuropsihijatrom (1999 i 2008 godine), potvrdila je medicinska dokumentacija koju je Tužilaštvo kao dokaz uložilo u spis. Stoga, po ocjeni Vijeća, nijedan od navedenih prigovora odbrane nije doveo u pitanje kredibilitet i vjerodostojnost iskaza oštećene SM u vezi sa zabranjenim radnjama nečovječnog postupanja i silovanja poduzetim od strane optuženog. Zapravo, sve navedeno, samo potvrđuje da žrtve seksualnog nasilja u predmetima ratnih zločina, a u što se Vijeće mnogo puta uvjerilo, zbog srama i straha od društvene stigmatizacije i odbacivanja od porodice, tek po proteku više

godina odluče da naknadno prijave i progovore o izvršenom djelu seksualnom nasilja ma koliko to za njih traumatično bilo.

162. Objašnjavajući razloge zbog kojih ranije nikome nije pričala o radnjama nečovječnog postupanja i silovanja od strane optuženog, svjedokinja SM je svoju šutnju jasno vezala za period dok je bila zatvorena, te period nakon toga jer u zatvoru nije imala kome djela da prijavi, a ženama koje su s njom bile nije vjerovala, uz to imala je mušku djecu i bilo je sram o tome govoriti. Osim toga, prema njenom kazivanju i druge žene su izvođene, pretpostavlja i da su silovane, ali to ne smiju potvrditi, posebno svjedokinja O1, koja je ostala da živi u Hrasnici.

163. U svojstvu svjedoka odbrane saslušana je i svjedokinja O1 koja je u isto vrijeme sa oštećenom SM bila u zatvoru. Tokom svjedočenja na glavnom pretresu, O1 je izjavila da ne zna da su zatvorenici tučeni i da samo zna da ona nije, da ne zna da su u zatvoru organizovane pijanke tokom kojih su oni koji su u tome učestvovali upadali u ćelije muškraca-zatvorenika, te da se ne sjeća da joj je svjedokinja SM ispričala da je prije njenog (O1) hapšenja u zatvoru ubijeno nekoliko zatvorenika.

164. Međutim, iz sadržaja Zapisnika o ispitivanju O1 pred Tužilaštvom BiH, broj T20 0 KTRZ 0003259 06 od 02.06.2014. godine, nasuprot iskazu sa glavnog pretresa, vidljivo je da su svjedokinji O1 sve ove okolnosti i činjenice poznate i tačne, te da je detaljno govorila kako je po noći čula krike i jauke i da su u tučama učestvovali svi stražari osim izvjesnog Ibre.

165. Vijeće prihvata da uslijed protoka vremena, te različitih okolnosti subjektivne i objektivne prirode, u iskazima svjedoka prilikom svjedočenja postoje izvjesne razlika ili pak nedosljednosti. Međutim, ukoliko svjedok izjavi da se nešto desilo, opisuje okolnosti i detalje tih događanja, pa prilikom ponovnog svjedočenja svjedok izjavi da se to nije desilo ili da mu nije poznato, a pri tom ne daje racionalno obješnjenje o različitostima, kao što je riječ u konkretnom slučaju sa iskazima svjedokinje O1, onda to dovodi u pitanje kredibilnost svjedoka i istinitost sadržaja datih iskaza.

166. Vijeće prihvata iskaz svjedokinje O1 koji je dala u istrazi i to u djelu u kojem je govorila o zlostavljanju i ubistvima zatvorenika, te i ostalim okolnostima o kojim je bilo

riječi u prethodnim paragrafima, jer su ti činjenični navodi u saglasnosti sa iskazima saslušanih svjedoka SM, Radovan Dubljevića i Save Pejića, a ta dešavanja ni O1kao zatvorenici, nisu mogla ostati nepoznata. Stoga je Vijeće steklo uvjerenje da je iskaz svjedokinje O1 kada je govorila suprotno navedenom, a s obzirom da je u poznaničkim odnosima sa optuženim, usmjeren na umanjenje njegove odgovornosti za krivičnopravne radnje za koje je ovom presudom oglašen krivim.

167. Odbranu je tokom postupka zastupala tezu da je oštećena SM postojeću priču da su sve žene zatvorene u Hrasnici bile silovane, odlučila nakon dugog niza godina iskoristi kako bi „*nekoga inkriminisala*“ i kao žrtava silovanja ostvarila određena prava, te da joj je za tu svrhu dovoljna osuđujuća presuda za silovanje.

168. Za Vijeće ova teza odbrane nije prihvatljiva iz više razloga. Prije svega Vjeće je steklo uvjerenje da oštećena SM nije imala namjeru da optuženoga neosnovano tereti za nešto što nije učinio. Tako je oštećena govoreći o svojim traumatičnim iskustvima tokom zatočeništva bila jasna u tvrdnji da je optuženi prilikom silovanja nije prisiljavao na oralni seks, i da, iako je nju kritične prilike udarao kako je to opisano u tački 1. izreke presude, njenog sina nije tukao, mada je na djetetu vidjela modrice. Da je oštećena imala tu namjeru ona bi to učinila i u odnosu na ove radnje. Sve ovo govori o kredibilnosti svjedoka i vjerodostojnosti njenog iskaza koje Vijeće kao takvo u cijelosti prihvata.

169. Osim toga, navodeći da je jedan od razloga zbog kojih o silovanju ranije nije govorila što je imala mušku djecu i osjećaj srama, a u međuvremenu oštećena SM je izgubila oba sina, za Vijeće predstavlja logično i uvjerljivo objašnjenje zašto je tek 2014., godine ispričala sve detalje onoga što je preživjela.

170. Vijeće takođe primjećuje da je oštećenoj, neposredno nakon izlaska iz zatvora u Hrasnici, dana 27.maja 1993. godine, opštinska komisija za razmjenu ratnih zarobljenika lica lišenih slobode....., izdata potvrda<sup>85</sup> kojom se potvrđuje da je u periodu od 18.05.1992. godine do 19.05.1993. godine bila zatvorena u muslimanskom logoru u Hrasnici, te da joj se potvrda izdaje u svrhu ostvarivanja svih prava na teritoriji Srpska

opština Ilidža. Dakle, ovaj dokaz samo potvrđuje nespornu činjenicu da je oštećena bila zatvorena u Hrasnici i Vijeće je kao takvu cijeni i prihvata, a ne u svrhu instrukcije inkriminisanja optuženog i ostvarivanja bilo kakvih pogodnosti.

171. Analizirajući iskaz oštećene SM kako sa aspekta žrtve nečovječnih djela i silovanja, uzimajući u obzir da je godinu dana bila zatvorena sa malodobnim djetetom, da je tokom boravka u zatvoru bila žrtvom traumatičnih iskustava u kojim je strahovala za svoj i život svoga djeteta, objektivne okolnosti pod kojim su se djela nečovječnog postupanja i silovanja dešavala, njen iskaz dat na glavnom pretresu doveden u vezu sa ostalim prvedenim dokazima subjektivne i objektivne prirode na koje se presuda poziva saglasan je u pogledu određujućih okolnosti boravka oštećene u zatvoru u Hrasnici, uslovima i opisu prostorija u kojim su zatvorenici držani, saznanjima o odvođenju muškaraca na prinudne radove, ubistvima, udaranju zatvorenih osoba e ga je Vijeće ocijenilo tačnim, uvjerljivim i stoga prihvatljivim.

172. Osim toga, svjedočeći o onome što je preživjela od strane optuženog, cjeneći njen iskaz pojedinačno i u vezi sa ostalim provedenim dokazima, Vijeće je došlo do ubjedenja da oštećena nije imala namjeru da optuženog Laličića neosnovano teretiti za nešto što nije učinio. Kod ovakvog stanja stvari, uzimajući u obzir sve naprijed izloženo, Vijeće je u pogledu inkriminiranih radnji optuženog pobliže opisanih u tačkama 1., i 2., izreke presude temeljem utvrđenog činjeničnog stanja izvelo jedini razuman zaključak da je optuženi Laličić Zaim prema oštećenoj SM počinio djela nečovječnog postupanja i silovanja.

173. Zadavanje udaraca po leđima, u predjelu bubrega oštećene SM, u skladu sa prihvaćenom sudskom praksom, predstavljaju nečovječna djela preduzeta s namjerom prouzrokovanja fizičke i psihičke boli, patnji i ozbiljnog straha za vlastiti život, a uslijed upućnih prijetnji i stavljanja u izglad da se i njenom djetetu nešto loše može desiti, a što je oštećena objektivno mogla i očekivati i za život njenog djeteta, ista je u tim trenucima preživljavala i trpila fizičke i psihičke boli .

---

<sup>85</sup> Dokaz tužilaštva BiH broj T-21;

174. Optuženi je bio svjestan svojih radnji, te znao da će udaranjem palicom po leđima i prijeteći oštećenoj nesumnjivo prozrokovati bolove i patnju, te prihvatio posljedice svojih postupaka iz kojih razloga Vijeće nalazi da je optuženi prema oštećnoj SM, postupajući sa direktnim umišljajem poduzeo nečovječna djela zbog kojih ga je ovom presudom i oglašen krivim.

175. Takođe, Vijeće je optuženog našlo krivim za djela silovanja, počinjena na način opisan u tački 2. izreke presude.

176. Naime, na osnovu iskaza oštećene SM kojoj Vijeće poklanja punu vjeru, te ostalih provedenih i prihvaćenih dokaza, Vijeće je utvrdilo da je optuženi kao stražar, koristeći svoju poziciju, okolnosti u kojima se oštećena nalazi i njeno stanje ozbiljnog straha, a o čemu je prethodno bilo riječi, na način kako je opisano ovom tačkom, oštećenu približno deset puta silovao.

177. Temeljem istih dokaza, nasuprot navodima odbrane da elementi djela silovanja nisu dokazani jer svjedokinja SM radnje silovanja nije opisala, Vijeće je nedvosmisleno utvrdilo da je SM silovana s obzirom da iz sadržaja njenog iskaza jasno prizilazi da je optuženi sa namjerom da izvrši penetraciju, svaki put upotrebom fizičke sile oštećenu naginjao nad kadu, svlačio joj odjeću i na taj način je približno deset puta silovao, kako je to opisano u njenom iskazu, te u tački 2. izreke presude. Osim toga, Vijeće nalazi da za dokazivanje elemenata silovanja nije nužno da svjedok izričito kaže da je došlo do penetracije polnog organa optuženog u vaginu žrtve kada je to rečeno na drugi način i to iz sadržaja iskaza svjedoka jasno prozilazi, a što je to u konkretnom slučaju i opisala svjedokinja SM.

178. Dakle, Vijeće je temeljem svestrane ocjene svih provedenih dokaza kako samostalno tako i međusobnoj povezanosti, van razumne sumnje utvrdilo da je na način i u vrijeme kako je to pobliže opisano u tački 2., izreke presude, optuženi Laličić Zaim približno desetak puta upotrebom fizičke sile, oštećenu SM prisiljavao na seksualni odnos, čime je lično, postupajući sa direktnim umišljajem počinio djelo silovanja iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ-a.

## **B. NEČOVJEČNO POSTUPANJE PREMA OŠTEĆENOM RADOVANU DUBLJEVIĆU**

179. U odnosu na činjenični sadržaj tačke tri optužnice, Vijeće je izvršilo usaglašavanje istoga sa izvedenim dokazima tako što je iz izreke tačke 3., presude, izostavilo dio teksta koji glasi: "*približno deset puta, sam ili zajedno sa rjemu poznatim licima.....stomaku*" jer tokom postupka nisu utvrđene okolnosti pod kojima je Dubljević udaran od strane optuženog Zaima Laličića *približno deset puta sam ili zajedno sa rjemu poznatim licima*, a iste su određujuće za postojanje djela nečovječnog postupanja,<sup>86</sup> niti da je isti udaran *po stomaku*. Učinjene korekcijene ne predstavljaju povredu subjektivnog i objektivnog identiteta optužnice na štetu optuženog.

180. Svjedok Radovan Dubljević je posvjedočio da je lišen slobode 12.12.1992. godine i zatvoren u podrumskim prostorijama stambene zgrade u Hrasnici gdje je bio tokom cijele 1993. godine. Iako je prema uputnom aktu Opštinskog Suda za prekršaje Ilidža 26.12.1992. godine upućen na izdržavanje kazne zatvora u trajanju od 30 (trideset ) dana, prema njegovom kazivanju i materijalnim dokazima iz spisa, u zatvoru u Hrasnici ostaje do februara 1994. godine.<sup>87</sup> Zatvor je bio u podrumskim prostorijama stambene zgrade u Hrasnici, a jedan od stražara koji su ih čuvali bio je i optuženi Laličić. Zatvorenici iz podrumskih prostorija odvođeni su na radove, što je, prema njegovim riječima, optuženom poznato jer ih je upravo on dovodio i odvodio i ugrozio kako njegov tako i živote ostalih zatvorenih.

181. Potom je svjedok Dubljević ispričao kako ga je jedne prilike, tokom 1993., godine, optuženi vodio na rad u Butmir. Te prilike, prolazio je pored svoje kuće, kćerka je izašla ispred da ga vidi, a on zaostao par koraka. Tada ga je optuženi udario šakom u glavu toliko jako da od jačine tog udarca zamalo nije pao. Svjedok je bio krvav od udaranja prethodnih dana jer se nije imao čime oprati.

---

<sup>86</sup> Pogledati podnaslov III Nečovječno postupanje;

<sup>87</sup> Dokaz Tužilaštva BiH broj T-1, / Potvrda međunarodnog komiteta crvenog krsta broj BAZ-311064/ u kojoj stoji daje Radovan Dubljević iz zatočenja u Hrasnici oslobođen 22.02.1994. godine; Dokaz Tužilaštva BiH broj T-3/ Uputni akt Opštinskog Suda za prekršaje opština Ilidža broj Pr. 36/92 kojim se osuđeni Radovan Dubljević upućuje na izdržavanje kazne zatvora u trajanju od 30 ( trideset) dana u zatvor u Hrasnici.

182. Prema njegovim riječima to nije bio jedni put kada ga je optuženi udario, sjećajući se i druge situacije, kada ga je optuženi također prilikom dovođenja / odvođenja sa radova, udario nogom u stražnjicu, predjelu leđa. To se dogodilo tokom 1993. godine, ali tačan datum ne zna.

183. Svjedok navodi da se ta dva slučaja udaranja od strane optuženog odlično sjeća, ali i da ga je tukao sigurno još deset puta. Batine je dobijao prilikom hoda, dovođenja i odvođenja na rad.

184. Svjedok Savo Pejić prilikom svjedočenja je izjavio da su svi koji su došli u zatvor prošli kroz „gospodinove ruke“ misleći na optuženoga, dodajući kako je za sve zatočenike bio, „strah i trepet“, te da je lično pretrpio batine od optuženog Zaima Laličića. Svjedok navodi kako iz zatvora niko nije izašao, a da nije bio pretučen, u tom segmentu potvrđujući iskaz svjedoka Dubljevića da je optuženi učestvovao u tuči zatvorenih. Prema riječima ovog svjedoka i Radovana Dubljević je bio u zatvoru, ali on nije vidio kako Laličić tuče Dubljevića. Međutim, govoreći u kontekstu onoga što je već ispričao o Laličiću, iskustvima koje je s njim imao, navodi da je i Dubljevića vjerovatno tukao.

185. U medicinskoj dokumentaciji koja je uložena u sudski spis, prema kazivanju oštećenog Dubljevića, konstatovano je da je tokom boravka u logoru do 12.12.1992. godine do 28.06.1994. godine bio izložen teškoj psihofizičkoj torturi, te da je za vrijeme boravka u logoru u više navrata povrijeđivan svuda po tijelu.<sup>88</sup> U smislu prednjih konstatacija, Vijeće prihvata sadržaj dokumentacije nalazeći je saglasnom sa iskazom svjedoka Dubljevića da je tučen i zlostavljan dok je bio u zatvoru u Hrasnici. Pri tom, prihvatajući prigovor odbrane, Vijeće se nije upuštalo u analizu i ocjenu konstatovanih dijagnoza, s obzirom da medicinska dokumentacija nije bila predmetom pregleda i ocjene stručnog lica, odnosno vještaka medicinske struke i nauke.

---

<sup>88</sup> Dokaz Tužilaštva BiH broj T-2;

186. Analizirajući iskaz svjedoka Dubljevića, koji je kao oštećeni, ujedno i jedini neposredni očevidac događaja, Vijeće ga prihvata kao kredibilnog svjedoka, a njegov iskaz nalazi uvjerljivim iz više razloga.

187. Naime, njegovo svjedočenje saglasano je sa iskazima ostalih svjedoka u pogledu okolnosti boravka u podrumskim prostorijama zgrade u ulici Alekse Bojovića u Hrasnici, odvođenja na prinudne radove na linijama razgraničenja zaraćenih strana, premlaćivanja i ubistava zatvorenih. Osim toga, Vijeće cijeni da je oštećeni iskreno govorio o onome što je preživio, bez motiva i namjere da neosnovano tereti optuženog za nešto što nije učinio.

188. Pored toga što je svjedok Dubljević ispričao kako je optuženi prema njemu nečovječno postupao, osjećajući potrebu i „*mora da kaže*“ ispričao je događaj kada je spasio zatvorenike. Tada su vođeni na rad u Sokolović Koloniju, a optuženi ih je kako navodi, spasio da ih stanovništvo ne ubije. Isto tako svjedok Dubljević, je posvjedočio da je noću 26/27 decembra 1992. godine, strahovito pretučen, ali ne od strane Laličića već njegovih kolega.<sup>89</sup>

189. Takođe, svjedok je tokom ispitivanja na glavnom pretresu jasno rekao da ne može da se sjeti da ga je optuženi tukao dok je bio u podrumskim prostorijama, osim da ga je tukao prilikom odvođenja i dovođenja na prinudne radove iako je to naveo prilikom ispitivanja u istrazi. Sve ovo ukazuje, da je svjedok na glavnom pretresu iskreno govorio o onome što je preživio, bez nastojanja da optužnog neosnovano tereti za radnje koje nije počinio i za koje nije siguran jer ne može da se sjeti.

190. Cjeneći iskaz svjedoka Dubljevića samostalno i u vezi sa ostalim provedenim dokazima, prvenstveno sa iskazima svjedoka koji su o činjenicama događajima okolnostima i dešavanjima u zatvorskim prostorijama u Hrasnici govorili po najboljem sjećanju, Vijeće mu u cijelosti poklanja punu vjeru. S obzirom da je svjedok jasan da je

---

<sup>89</sup> Paragraf 135., ove presude;

od strane optuženog udaren dva puta, jedne prilike rukom u glavu, a druge, nogom u predio leđa, Vijeće navedeno nečovječno postupanje nalazi nedvosmisleno utvrđenim.

191. Naime, iako se optuženje za radnju izvršenja nečovječnog postupanja temelji samo na iskazu svjedoka Dubljevića, žrtve inkriminiranih radnji, polazeći od naprijed navedenih i u presudi opisanih okolnosti u kojima su zabranjene radnje poduzimane, a o kojima su saglasno svjedočili Savo Pejić, svjedokinja SM i svjedokinja O1 u istrazi, Vijeće njegov iskaz cjeni logičnim i uvjeljivim. Iskaz oštećenog doveden u vezu sa ostalim provedenim dokazima kako subjektivne, tako i objektivne prirode, ne dovodi u pitanje njegovu tačnost s obzirom da je posljedicom teških životnih uvjeta u zatvoru, atmosferi straha uzrokovanim ubistvima, premlaćivanjima i silovanjima, pijankama stražara i vojnika koji su takođe rezultirali premlaćivanjem zatvorenih, odvođenju zatvorenika na prinudne radove i sam bio žrtvom tih okolnosti i nečovječnog postupanja. Vijeće ovog svjedoka cijeni kredibilnim, a njegov iskaz prihvatljivim.

192. Svjedok Dubljević je rekao kako je od strane optuženog batine dobio sigurno još desetak puta, pri čemu nije mogao pojasniti, niti je Vijeće kroz analizu njegovog iskaza i ostalih provedenih dokaza moglo utvrditi, da li je optuženi te radnje nečovječnog postupanja poduzimao sam ili zajedno sa drugim osobama, kada se to desilo, čime i u koji dio tjela je tih desetak puta udaran. Kako su ove okolnosti koje su određujuće za procjenu elemenata nečovječnog postupanja ( pretrpljeni bol i strah) nisu mogle na konkretan način biti utvrđene, to je Vijeće dio činjeničnih navoda optužnice u kojem se navodi da je optuženi udaran približno deset puta, izostavilo, na način kako je to navedeno u izreci tačke 3. presude.

193. Na kraju, uzimajući u obzir da je Radovan Dubljević bio lice lišeno slobode, a optuženi iskorišćavajući svoj položaj stražara i žrtvin položaj potčinjenosti i bespomoćnosti, oštećenog udario u dva navrata rukom i nogom, i to jedanput kada je prolazio pored svoje kuće i zastao da ga kćerka vidi, Vijeće zaključuje da je optuženi Zaim Laličić postupao sa očiglednom namjerom da mu nanese fizički bol i patnju, pa tu namjeru i ostvario i dva puta ga na opisani način udario tako da je oštećeni u tim

momentima trpio bol i patnju, a posljedice toga osjeća i danas. Postupajući na ovaj način optuženi Laličić Zaim je prema oštećenom Radovanu Dubljeviću počinio nečovječna djela, za koja je ovom presudom i oglašen krivim.

#### IV. ODGOVORNOST

194. Iako se pri obrazlaganju u najvećoj mjeri dotaklo krivične odgovornosti optuženog, Vijeće će u daljem tekstu u tom pravcu citirati relevantne zakonske propise dajući dodatna pojašnjenja iz kojih razloga je optuženog našlo krivim i osudilo za navedena djela.

195. Krivično je odgovoran učinilac koji je uračunljiv i koji je krivično djelo učinio s umišljajem ili iz nehata.<sup>90</sup>

196. Optuženi je osuđen za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, a poduzimajući radnje izvršenja postupao je protivno zabranama člana 3. Ženevske konvencija o zaštiti građanskih lica u vrijeme rata, odnosno protivno zabrani ".....nečovječnog postupanja, povreda ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci....." prema zaštićenim licima, a kako je to već obrazloženo u prethodnim djelovima presude, te koje elemente nalazi ispunjenim.

197. Elaborirajući djela silovanja i nečovječnog postupanja, Vijeće je dalo objašnjenja elemenata tih djela.

198. Vijeće je utvrdilo da je optuženi silovao oštećenu SM u deset navrata. Optuženi je bio svjestan svoga djela, odnosno da upotrebom sile oštećenu protiv njene volje prisiljava na seksualni odnos i na takav način ugrožava njen psihički i fizički

integritet. Radnja silovanja počinjena u ratnim uslovima, uzimajući u obzir specifične okolnosti u kojim se oštećena nalazila kao osoba lišena slobode isključuje dobrovoljnost, a uključuje protivpravnost, ugrožava njen integritet i predstavlja ponižavajuće postupanje, čega je optužni kao uračunljiva osoba sa položajem stražara zasigurno bio svjestan. Nalazeći da je bio svjestan svojih radnji, te da je želio i htio nastupanje zabranjene posljedice, Vijeće ga je ovom presudom i oglasilo krivim za djelo silovanja oštećene SM. Vijeće nalazi da je optuženi nečovječno postupao prema oštećenoj SM i Radovanu Dubljeviću. Okolnosti pod kojima su radnje nečovječnog postupanja preduzete prema ovim licima na strani optuženog nesumnjivo govore o namjeri i volji da kod istih prouzrokuje bol i patnju, da je te radnje poduzeo, a oštećeni i trpili nanesene psihičke i fizičke patnje. Stoga, nema sumnje da je optuženi u ovoj situaciji, postupao sa umišljajem jer je bio svjestan da udaranje lica lišenih slobode predstavljaju zabranjena djela, te bio svjestan posljedica tih radnji i želio njihovo nastupanje.

199. U vezi sa izloženim Vijeće ukazuje da je za svaku pojedinu inkriminaciju dao ocjenu iskaza saslušanih svjedoka i obrazlaženje koje iskaze svjedoka prihvata tačnim, odnosno poklanja vjeru kada daje razloge zbog čega zaključuje da su pojedina djela za koje je optuženog oglasio krivim, dokazana. U odnosu na svjedoke kojima poklanja vjeru i zaključuje da je optuženi počinio djela, Vijeće nije steklo uvjerenje da bilo ko od tih svjedoka želi neosnovano teretiti optuženog, nego, da u većini svjedoci daju takve iskaze iz kojih je očigledno da svjedoče samo o događajima koji su se zaista desili, koje su lično doživjeli, vidjeli ili čuli. Istina, između iskaza pojedinih svjedoka kojima Vijeće poklanja vjeru i na koje se poziva u razlozima zbog kojih smatra dokazanim da je optuženi učinio djela za koje je oglašen krivim, međusobno postoje određena odstupanja, međutim ni jednu od navedenih kolizija s obzirom na protek vremena, dramatične okolnosti u kojima se događaji odvijaju, brojnost događaja u kojima učestvuje veći broj oštećenih, po ocjeni Vijeće nisu od takvog zanačaja da mogu uticati na vjerodostojnost njihovih iskaza vezano za odlučne činjenice.

---

<sup>90</sup> Član 11. KZ SFRJ-a;

200. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, kako je Vijeće našlo dokazanim da je optuženi Zaim Laličić postupajući na navedeni način ostvario sve elemente krivičnog djela krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, u vezi sa članom 11. KZ SFRJ, to ga je i oglasilo krivim i osudilo za ovo djelo.

## V. KAZNA

201. Nalazeći na nesumnjiv način dokazanim da je optuženi Zaim Laličić počinio krivično djelo za koje je ovom presudom oglašen krivim, Vijeće je prilikom odmjeravanja kazne imalo u vidu sve okolnosti koje utiču na visinu kazne. S obzirom na utvrđeno činjenično stanje i nastale posljedice, Vijeće je osudilo optuženog na kaznu zatvora u trajanju 9 ( devet) godina smatrajući pri tom da je izrečena krivična sankcija srazmjerna težini djela i učešću i ulozi optuženog u izvršenju istog, te da će se izrečenom kaznom postići opšta i posebna svrha izricanja krivičnih sankcija i kažnjavanja propisana članom 33.<sup>91</sup> KZ SFRJ.

202. Pri odmjeravanju kazne za krivično djelo za koje je optuženi ovom presudom oglašen krivim, Vijeće je, polazeći od opšte svrhe kažnjavanja propisane članom 33. KZ SFRJ i sljedeći pravila za odmjeravanje kazne predviđenih članom 41.<sup>92</sup> KZ SFRJ, cijenilo i uzelo u obzir sve okolnosti i optuženom Zaimu Laličiću izreklo zatvorsku kaznu u vremenskom trajanju kako je to navedeno u izreci ove presude.

203. Vijeće je razmotrilo stepen krivične odgovornosti optuženog, motive za izvršenje krivičnog djela, jačinu ugrožavanja odnosno povrede zaštićenog dobra i okolnosti pod kojim je djelo počinjeno i držanje optuženog nakon učinjenja djela.

204. Optuženi Zaim Laličić direktno je odgovoran za zločine koje je počinio.

---

<sup>91</sup> Član 33. KZ SFRJ (svrha kažnjavanja)

<sup>92</sup> Član 41. KZ SFRJ (opšta pravila odmjeravanja kazne)

205. Kao otežavajuću okolnost Vijeće je cijenilo način učinjenja djela koji je pobliže opisan u izreci ove pesude, težinu povrede zaštićenog dobra i u vezi sa tim posljedice učinjenog djela koje se ogledaju u tjelesnim i duševnim patnjama koje su pretrpjeli i trpe žrtve ovog zločina i danas.

206. Prije svega Vijeće je kao otežavajuće okolnost na strani optuženog cijenilo njegovu upornost koju je pokazao silujući oštećenu SM u više navrata koristeći položaj u kojem se oštećena našla kao žena i majka sa djetetom nakon što je odvedna iz svog doma, lišena slobode, a potom i zatvorena. Svojim ponašanjem optuženi je oštećenoj pokazao da može činiti s njom što hoće, a podsjećajući je da je u zatvoru i njen malodobni sin, dao joj do znanja da je i njeno djete u opasnosti, te da mora trpiti ono što joj čini. Iako je radnja silovanja po svojoj suštini djelo kojim se ozbiljno narušava fizički i psihički integritet žrtve, sloboda volje, te predstavlja ponižavanje i degradiranje ličnosti, uz sve to, prijetnja i stavljanje u izgled da se i djetetu žrtve može nešto loše desiti, optuženi je ispoljio naročitu beskrupuloznost i bezobzironst prema žrtvi koja je zasigurno tada trpila fizičke i psihičke bolove i patnje, a koje posljedice kao žrtva osjeća i danas.

207. Takođe, udarajući šakom u glavu oštećenog Dubljevića kada je ovaj sa krvavom odjećom na sebi od ranijeg premlaćivanja prolazio pored svoje kuće i zaostao da bi vidio kćer, Vijeće karakteriše kao okrutno ponašanje optuženog, te otežavajuću okolnost na njegovoj strani.

208. Okolnost da je optuženi, kako navodi svjedok Dubljević, jedne prilike spasio zatvorenike koji su vođeni na prinudne radove, Vijeće je uzelo u obzir i cijenilo kao olakšavajuću okolnost na strani optuženog Laličić Zaima.

209. Primjereno držanje optuženog tokom suđenja i njegov korektan odnos prema sudu je nešto što se od optuženika očekuje. Međutim, Vijeće ne može zanemariti da je optuženi tokom trajanja ovog postupka, pokazao izuzetno korektno ponašanje i poštovanje Suda, što je cjenjeno kao olakšavajuća okolnost.

210. Postojanje motiva ne predstavlja bitan element krivičnog djela u ovome predmetu, niti se povezuje sa umišljajem. Kod opuženog je postojao potrební umišljaj da poćini zloćine propisane zakonom i navedene u obrazloženju presude.

211. Dužina zatvorske kazne kao kazne za zloćin u većini slučajeva predstavljaju legitimna sredstava prevencije. Ovo poćiniocu daje mogućnost da u odnosu na ųrtve razmotri posljedice svojih radnji, razmisli o svojim greškama iz prošlosti i iskupi se za svoja djela.

#### **A. ZAKLJUĆAK**

212. Sud nalazi da je kazna zatvora u izrećenoj dužini trajanja, s obzirom na sve otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, te ućešće i ulozi optuženog u poćinjenju krivićnog djela, proporcionalna težini krivićnog djela i da će se ovom sankcijom ostvariti svrha kaųnjavanja.

### **VI. ODLUKA O TROŠKOVIMA I IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU**

213. Vijeće je odlučujući o troškovima krivićnog postupka, cijeniło sve relevantne okolnosti na strani optuženog i primjenom ćlana 188. stav 4. ZKP BiH istog oslobodilo obaveze plaćanja troškova krivićnog postupka.

214. Imajući u vidu slabo imovno stanje optuženog, Vijeće je odlučilo, da isti padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

215. Vijeće je na osnovu odredbe ćlana 198. stav 2. ZKP BiH, oštećene SM i Radovana Dubljevića sa imovinsko pravnim zahtjevima uputilo na parnićni postupak jer bi utvrđivanje ćinjenica u pogledu visine imovinskopravnog iziskivalo duži vremenski

period i samim tim uticalo na dužinu trajanja ovog krivičnog postupka i ekonomičnost istoga.

**Pravni savjetnik- asistent**

**Tanja Curović**

**PREDSJEDNIK VIJEĆA**

**SUDIJA**

**Jasmina Kosović**

**POUKA O PRAVNOM LIJEKU:** Protiv ove presude dozvoljena je žalba Apelacionom vijeću, Odjela I Suda Bosne i Hercegovine u roku od 15 (petnaest) dana po prijemu pismenog otpravka ove presude.

**LISTA MATERIJALNIH DOKAZA TUŽILAŠTVA**

<b>Broj dokaza</b>	<b>Sadržaj dokaza</b>
--------------------	-----------------------

T-1	Potvrda Međunarodnog komiteta Crvenog krsta od 28.03.1994. godine o zatočenju Radovana Dubljevića u Hrasnici
T-2	Nalaz i mišljenje ljekarske komisije za pregled lica Radovana Dubljevića broj: 139/08 od 19.09.2008. godine; Specijalistički izvještaj ortopeda na ime Radovan Dubljević od 28.09.2003. godine, uz potvrdu o autentičnosti i vjerodostojnosti JZU Dom zdravlja „Prof.dr Savo Bumbić“ Gacko broj: 01/437/14 od 11.12.2014. godine; Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste ZU Dom zdravlja Trebinje, Centar za mentalno zdravlje, broj: 418, sa propratnom uputnicom specijalisti; Nalaz i mišljenje neuropsihijatra Centra za rehabilitaciju žrtava torture od 19.04.2008. godine
T-3	Uputnica za izdržavanje kazne zatvora osuđenog Radovana Dubljevića Opštinskog suda za prekršaje Iliđža broj: Pr 36/92 od 16.12.1992. godine, uložen u spis 03.03.2015. godine kao dokaz Tužilaštva T-3
T-4	Nalaz i mišljenje psihijatra od 17.12.2008. godine na ime S.M., Opšte bolnice Prijedor
T-4a	Nalaz i mišljenje neuropsihijatra od 15.06.1999. godine na ime S.M., Opšta bolnica Prijedor,
T-5	Kopija lične karte Međunarodnog komiteta Crvenog krsta broj. 311313 na ime S.M.
T-6	Zapisnik o privremeno oduzetim stvarima na ime S.M. od 19.05.1992. godine, Opštinski zatvor Iliđža,
T-7	Odluku o proglašenju ratnog stanja na teritoriju Republike Bosne i Hercegovine („Službeni list R BiH“, broj 7/92 od 20. juna 1992. godine),
T-8	Uredba sa zakonskom snagom o oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik R BiH, broj: 4/92 od 20.maja 1992. godine),
T-9	Odluka o formiranju Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine ( Službeni glasnik Srpskog naroda u Bosni i Hercegovini broj: 6 od 12 – 17 maja 1992. godine
T-10	Naredba Komandanta Glavnog štaba Vojske Srpske Republike BiH o formiranju komandi i jedinica Vojske Srpske R BiH broj: 30/18-17 od 16. juna 1992. godine,

T-11	Odluka o ukidanju ratnog stanja (Službeni glasnik Republike Bosne i Hercegovine broj 50 od 28. decembra 1995.godine),
T-12	Potvrda Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju od autentičnosti dostavljenih dokumenata od 19.11.2014. godine,
T-13	Naredba tužilaštva za provjeru u CIPS bazi od 14.08.2014. godine,
T-14	Republika Bosna i Hercegovina, Armija RBiH – 1. Korpus, Vojna jedinica 5063/9, Ilidža, Pov. br. 09-0/14-0050 od 05.11.1993. godine – Spisak pripadnika VJ 5063/9,
T-15	Republika Bosna i Hercegovina, Štab oružanih snaga RBiH-Ilidža, Vojnički pritvor, Spisak angažovanih vojnih obveznika u vojničkom pritvoru – Hrasnica od 12.02.1993. godine,
T-16	Ovjereni prepis izvoda iz knjige vojnih obaveznika „VOB-1“ na ime Zaima Laličića, sa propratnim aktom Federalnog ministarstva za pitanje boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata i Grupe za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Ilidža od 18.12.2014. godine,
T-17	Ovjereni prepis izvoda iz knjige vojnih obaveznika „VOB-1“, „VOB-2“ i „VOB-3“ na ime Zaima Laličića, sa propratnom kovertom Federalnog ministarstva za pitanje boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata od 19.12.2014. godine,
T-18	Ovjerena kopija izvoda iz knjige vojnih obaveznika – VOB „8“, sa propratnim aktom Ministarstva odbrane BiH od 22.12.2014. godine,
T-19	Republika Bosna i Hercegovina, Bilten Štaba vrhovne komande, Uprava bezbjednosti, broj: 23 od 05.04.1993. godine,
T-20	Republika Srpska, Ministarstvo pravde, Opštinska komisija za razmjenu ratnih zarobljenika, lica lišenih slobode, ranjenika i tijela poginulih u ratnim dejstvima na teritoriji Srpske opštine Ilidža – Prijedlog razmjene lica Komisiji za razmjenu ratnih zarobljenika Republike BiH, Ilidža od 01. 03.1993. godine,
T-21	Republika Srpska, Ministarstvo pravde, Opštinska komisija za razmjenu ratnih zarobljenika, lica lišenih slobode, ranjenika i tijela poginulih u ratnim dejstvima na teritoriji Srpske opštine Ilidža, broj: 48/93 od 27. maja 1993. godine
Broj dokumenta	Republika Srpska, Vojska Republike Srpske, 2. Sarajevska l.p.br., Organ bezbjednosti - Službena zabilješka Organa bezbjednosti sačinjena poslije obavljenog razgovora sa grupom zatvorenika Hrasničkog zatvora koji su

TD-22	<p>razmjenjeni dana 31.05.1993. godine na Sarajevskom aerodromu;</p> <p>Ministarstvo za unutrašnje poslove RS- CSB Sarajevo – Sektor SNB, Sarajevo, Inf. str. pov. broj: 123/92 od 07.12.1992. godine - Saznanja SNB o položaju Srba i aktuelnim prilikama na području tzv. muslimanske opštine Iliđa;</p> <p>OBS RS broj: 610-0105/03 od 26.05.2003. godine, Izvještaj o razgovoru sa građaninom;</p> <p>Ministarstvo za unutrašnje poslove Republike Srpske, Služba nacionalne bezbjednosti, Odjeljenje Iliđa pov. broj: 1090/92 od 20.11.1992. godine, Službena zabilješka;</p>
T-23	<p>Obavještenje Direkcije za koordinaciju policijskih tijela u BiH broj: 20-04/1-14-6-I-RZ-5992-3/14-3 od 05.12.2014. godine o posjedovanju državljanstva Srbije lica Zaima Laličića,</p>
TD-24	<p>Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija, sa foto albumom, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTARZ 0009107 14 od 26.08.2014.godine</p>
TD-25	<p>Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Zaima Laličića, Tužilaštvo BiH, broj: T 20 0 KTRZ 0003259 06 od 08.12.2014. godine,</p>
T-26	<p>Dopis Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije, KTP br.214/09 od 04.02.2015. godine, uz Izvještaj o izvršenim provjerama Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, Direkcija policije, Uprava kriminalističke policije 03/4-7-1 broj: 230-7586/12-17 od 06.01.2014. godine,</p>
T-27	<p>Zapisnik o saslušanju svjedoka O1, Tužilaštvo BiH, broj: T20 0 KTRZ 0003259 06 od 02.06.2014. godine,</p>